

Koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelma

Valtioneuvosto antoi koulutuspoliittinen selonteon eduskunnalle 8.4.2020. Sivistysvaliokunta käsitteli selontekoa 13.12.2021 asti ja Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi selonteon johdosta 30.3.2022. Eduskunnalle esiteltiin koulutuspoliittiseen selontekoon sisältyy useita merkittäviä koulutuspoliittisia tavoitteita. Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi 17.6.2022 Eduskunnalle selvityksen koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelmasta.

Selonteon toimeenpanosuunnitelmasta annetun selvityksen mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriössä on arvioitu, että Eduskunnan vastauksessaan edellyttämät politiikkatoimet eivät ole valmisteltavissa ja toteuttavissa kuluvan hallituskauden aikana. Koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelman valmistelussa on arvioitu, millaiset resurssit katsotaan riittäviksi tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittujen toimenpiteiden toimeenpanemiseksi. Toimeenpanon kannalta keskeiset resurssit koskevat linjaukset on valmisteltu hallitusohjelmaneuvoittelussa päätettäväksi, jotta ne voidaan sisällyttää tulevan hallituksen ensimmäiseen julkisen talouden suunnitelmaan.

Sisällys

Koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelma.....	1
Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus	2
Toisen asteen koulutus.....	4
Korkeakoulu- ja tiedepolitiikka.....	8
Koulutus- ja osaamistason nosto.....	9
Laadukas korkeakoulutus tuottaa osaamista	12
Jatkuvaa oppimista edistetään	12
TKI-ratkaisuja oppivien työyhteisöjen uudistumiseen:	13
Tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä tiedepolitiikkaa vahvistetaan	13
Vapaa sivistystyö	14
Taiteen perusopetus.....	15
Opintotuki.....	16
Opintotuen uudistamisen lähtökohtia	17
Selvitystarpeita	19
Sivistysvaliokunnan lausumat.....	19

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen osalta lainsäädännön kokonaisuudistusta sekä rahoituslain uudistusta on toteutettu vaiheittain. Lapsen oikeutta saada tarvitsemaansa tukea vahvistettiin varhaiskasvatuksen tuen lainsäädännön uudistuksella, joka tuli voimaan 1.8.2022. Rahoituksen ennakoitavuutta edistettiin vakiinnuttamalla tarveperusteinen rahoitus (ent. myönteisen erityiskohtelun rahoitus) siten, että koulutus-järjestelmän edellytykset tasata yhteiskunnallisen eriarvoisuuden, mm. kuntien sisäisen segregaaation, vaikutuksia vahvistuvat. Hallituksen esitys annettiin eduskunnalle keväällä 2022 ja laki astuu voimaan 1.1.2023. Rahoituksen kokonaisuudistus on sidoksissa VM:n peruspalvelujen lainsäädäntöuudistukseen. Aihepiiristä julkaistaan marraskuussa VN/TEAS –selvitys *Kuntien eriytymiskehityksen valtiosääntöoikeudelliset reunaehdot ja kuntapalvelujen järjestämisen tulevaisuus*.

Varhaiskasvatukseen osallistumista lisätään tuomalla esiin aiempaa laajemmin varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen oppimiselle ja kehitykselle sekä vähentämällä osallistumattomuuden syitä; alennetaan varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja ja toteutetaan pitkällä aikavälillä varhaiskasvatuksen maksuttomuus (vähintään 4 h/pv) sekä arvioidaan tutkimustiedon pohjalta kotihoidon tuen ja sen kuntalisäkäytäntöjen vaikutusta varhaiskasvatukseen osallistumiseen. Varhaiskasvatuksen tekeminen kokonaan maksuttomaksi lisää julkisia menoja n. 143 miljoonaa euroa vuodessa, osapäiväisesti maksuton varhaiskasvatus n. 70,3-94,5 milj. Osapäiväisesti maksuttomassa varhaiskasvatuksessa maksutuotot jäävät tämän jälkeen niin pieniksi, että niiden keräämisen järkevyys kyseenalaistuu.

Tavoitteen edistämiseksi esitetään käynnistettäväksi vuonna 2022-2023 tutkimushankkeet a) lasten perustaitojen vahvistamisesta varhaiskasvatuksessa sekä b) varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta lapsen oppimiseen ja kehittymiseen. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamiseksi on annettu hallituksen esitys lokakuussa 2022 (HE 228/2022vp). Asiakasmaksujen perusteena olevia tuloeroja ehdotetaan korotettavaksi 33 prosenttia 1.3.2023

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön vaikuttavuutta ja ohjausta vahvistetaan laatimalla ja toteuttamalla kansallisiin strategioihin ja säädöksiin pohjautuva tiedonhallinnan viitekehys. Vuosina 2021 –2022 toteutetaan toimialan viitekehysarkkitehtuuryö sekä kasvatuksen ja opetuksen digitalisaation viitekehys ja sitä tukeva materiaali. Viitekehysten jalkauttamiseksi käynnistetään alueellisia pilotteja. Toimenpiteellä yhtenäistetään toimialaa kuvaavan tiedon laatua, käsittelytapoja sekä kehitetään tiedon jatkohyödyntämisen tapoja. Toimenpide kehittää toimialan tietopohjan laatua ja käytettävyyttä. Esitetään käynnistettäväksi kehittämisohjelma, jolla edistetään varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tietopohjaa tiedolla johtamisen ja päätöksen teon tueksi parantamalla tietoaineiston laatua, yhteentoimivuutta, kattavuutta ja saatavuutta. Varmistetaan, että tutkimuksen, ennakkoinnin, arvioinnin, suunnittelun ja tietojohdamisen käytössä on laadukas, luotettava, vertailukelpoinen ja helposti käyttöön otettava tilasto- ja mikroaineisto, joka toimii kansainvälisenä esimerkkinä julkisen tiedonhallinnan toteuttamisesta.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimisedellytysten ja koulutussiirtymien turvaamiseksi on käynnistetty erillinen perusopetuksen maahanmuuttaneiden oppilaiden perustaitojen vahvistamisen toimenpideohjelma, jossa hankkeille on jaettu 12 miljoonaa euroa ja samalla käynnistetty pitkäjänteinen kehittämistyö kehittävän arvioinnin pohjalta. Toimenpideohjelma jatkuu vuoteen 2026 saakka. Esitetään, että Oikeus oppia –koulutuksellisen tasa-arvon työryhmän ehdotuksen mukaisesti luodaan uudenlainen yksilöllisten tarpeiden mukaan räätälöityjä ja joustavia ratkaisuja mahdollistava tukimuoto maahanmuuttajataustaisille perusopetuksen oppilaille.

Toteutetaan edellä mainittu kehittämisohjelma päätöksenteon tukena käytettävissä olevan tietopohjan kehittämisessä. Kehitetään avoimeen dataan perustuvaa tietopohjaa ja -järjestelmiä väestönmuutoksesta, palvelutarpeista ja palveluiden tasosta suhteessa valtakunnalliseen laatutasoon niin, että sekä kunnilla että

valtiolla on käytössään yhteinen, luotettava ja ajantasainen päätöksenteossa hyödynnettävä tieto. Palveluiden laadun ja yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi Oikeus oppia työryhmä on loppuraportissaan 27.9. tehnyt ehdotuksen perusopetuksen laatukriteerien valmistelutyöstä. Esitetään, että käynnistetään raportissa esitetty laaja valmistelutyö. Varhaiskasvatuksen laadunvarmistamisen osalta Karvissa meneillään varhaiskasvatuksen laatukriteerien sekä sähköisen laadunarviointijärjestelmän valmistelu (VALSSI) Myös oppimistulosten arvioinnin digitalisointihanke (DigiOta) on käynnistetty yhteistyössä Karvin kanssa.

Lähipalveluperiaatteen ja lähikouluperiaatteen vahvistamiseksi valmisteltiin osana oikeus oppia – työryhmätyötä varhaiskasvatuksen lähipalvelu- ja lähikouluperiaatteen toteutumisen periaatteita. Lähikouluperiaatteen toteutumista edistetään myös opetus- ja kulttuuriministeriön ja ympäristöministeriön yhteisessä koulusegregaation vähentämishankkeessa.

Lainsäädännöllä turvataan lapsen ja nuoren kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille riittävä oikea-aikainen tuki ja matalan kynnyksen palvelut yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa. Oikeus oppia – hankkeessa toimiva tuen työryhmä on tehnyt esitykset varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tuen kehittämiseksi loppuraportissa, julkaistu 4.11.2022. Esitetään edettäväksi raportin esitysten mukaisesti.

Lapsen oikeuksien toteutumista varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämistä koskeissa ratkaisuissa sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla on tuettu hanketyönä yhteistyössä osallisuuden osaamiskeskuksen kanssa. Yhteistyöhön liittyy valtakunnallinen lasten ja nuorten kuuleminen Oikeus oppia –ohjelman puitteissa sekä osastolle järjestettävää räätälöityä koulutusta. Lapsen etu on kirjattu myös hallituksen esityksessä kouluissa tapahtuvan kiusaamisen, syrjinnän ja väkivallan vastaisen toimenpideohjelman liittyvistä lakimuutoksista. Lakimuutos tuli voimaan 1.8.2022.

Varhaiskasvatus- ja koulu yhteisöjen hyvinvointia ja osallisuutta edistetään kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisyn toimenpideohjelmalla. Ohjelma on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriön, oikeusministeriön, sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä. Kiusaamisen oikea-aikaisen puuttumisen mahdollistamiseksi muutettiin perusopetuslakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, lukiolakia sekä tutkintokoulutuksen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia. Lisäksi käynnistettiin mm. varhaiskasvatuksen tunnetaitoja ja osallisuutta vahvistava Tuikku-hanke sekä perusopetuksen turvallisuuskulttuuria edistävä ONNI-hanke. KARVI toteutti arvioinnin kiusaamisen vastaisista menetelmistä perusopetuksessa. Opetushallitus laatii www-sivuilleen kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn liittyvää materiaalia. Toteutettiin sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämistoimia.

OKM on kehittänyt sitouttavan koulu yhteisötyön valtakunnallisen mallin. OKM, Karvi ja OPH valmistelivat valtakunnallista mallia yhteistyössä hanketoteuttajien ja sidosryhmien kanssa. Karvi toteuttaa kehittävän arvioinnin ja valtakunnalliset suositukset. Sitouttavan koulu yhteisötyön vakiinnuttamisen lainsäädäntö on hyväksytty eduskunnassa ja TP vahvistanee lain marraskuun kuluessa. OPH on käynnistänyt opetussuunnitelman päivitystyön.

Koulujen ja oppilaitosten kuraattori- ja psykologipalveluiden parantamiseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakia on muutettu säätämällä opiskeluhuollon kuraattorin ja psykologin tehtävissä olevan henkilöstön sekä oppilaiden ja opiskelijoiden välisestä sitovasta mitoituksesta. Laki on tullut voimaan vuoden 2022 alusta. Laissa säädettyä henkilöstömitoitusta sovelletaan psykologipalveluihin 1.8.2023 alkaen. Yhtä kuraattoria kohden saa olla enintään 670 oppilasta. Yhtä psykologia kohden saa olla enintään 780 oppilasta 1.8.2023 alkaen. Samalla täsmennettiin kuraattorin tehtävän kelpoisuusvaatimusta. Kuraattorina voi toimia henkilö, joka on suorittanut sosiaalialalle soveltuvan sosionomin ammattikorkeakoulututkinnon. Laki astuu voimaan kuraattoreiden osalta 1.1.2022 ja psykologien osalta 1.8.2023

Riittävien perustaitojen varmistamista kaikille oppilaille on toteutettu Lukutaitostrategian tavoitteiden mukaisesti. OKM on myöntänyt 4,9 milj. euroa valtionavustusta lukutaitoa vahvistaviin toimiin perusopetuksen yläkoulussa. Perustaitojen varmistaminen edellyttää jatkossa merkittäviä panostuksia. Edistetään varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen, osaamiseen ja jatkumoon liittyviä toimenpiteitä lukutaitostrategia huomioiden. Korostetaan erityisesti luku- ja kirjoitustaidon perusosaamien varmistamista, joka on edellytyksenä aktiiviseen yhteiskunnassa toimimiseen. Toteutetaan perustaitojen vahvistamiseen esitetyt toimenpiteet, opettajien edellytysten parantaminen yleisen tuen tarjoamiseen, lisätään tuntimäärää ja pienennetään opetusryhmiä.

Kriittisen lukutaidon kehittymistä on edistetty Uudet lukutaidot kehittämissuunnitelmassa osana Oikeus oppia – ohjelmaa. Kehittämissuunnitelmassa toteutetaan tieto- ja viestintätekniisten taitojen, medialukutaitojen sekä ohjelmoinnin osaamisen kuvaukset varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen. Kuvausten laatimisella edistetään yhdenvertaisuuden toteutumista lasten ja nuorten digitaalisten taitojen opetuksessa. Vuonna 2021 tuettiin valtionavustuksilla osaamiskuvausten käyttöönottoa ja digitaalisten taitojen opetusta.

Toisen asteen koulutus

Toisen asteen koulutuksen kehittämisestä koulutuspoliittisessa selonteossa on esitetty useita toimenpiteitä. Seuraava tarkastelu keskittyy selonteossa esitettyjen toimenpiteiden toimeenpanoa koskeviin suunnitelmiin. Valmistellut toimenpiteet käsitellään sisennetyissä kappaleissa.

Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään toisen asteen koulutuksessa

Hyödynnetään uusia teknologioita ja toimintatapoja opetuksessa ja oppimisessa siten, että kullekin opiskelijalle voidaan rakentaa hänen tavoitteidensa, valmiuksiensa ja edellytystensä mukainen opintopolku ja samalla vähentää opiskelijoiden keskinäistä eriarvoisuutta.

Toteutetaan osana toisen asteen kehittämissuunnitelman toimeenpanoa. Loppuraportissa esitetty periaatteet digitaalisten alustojen hyödyntämiseksi hyvinvoinnin ja laadun edistäjänä sekä saavutettavuuden parantajana.

Suuntaviivat uusien teknologioiden ja digitalisaation edistämiseksi nousevat OKM:n kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen digitalisaation visio 2027 –asiakirjasta, jota tarkentaa toisen asteen koulutuksen digitalisaation suuntaviivat -linjapaperi.

Riittävän opetuksen ja ohjauksen turvaamiseksi sekä opintojen aikaisen tuen varmistamiseksi ammatillisessa koulutuksessa kehitetään edelleen henkilökohtaistamista siten, että siinä voidaan ottaa käyttöön ammatillisen koulutuksen luonteeseen soveltuva tarveperusteisen rahoituksen malli. Valmistelussa otetaan huomioon kolmiportaisen tuen selvityksistä saadut kokemukset.

Ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen määrän turvaamiseksi on muutettu ammatillisesta koulutuksesta annettua asetusta siten, että opiskelijoilla on oikeus saada vähintään 12 tuntia opetusta ja ohjausta yhtä osaamispistettä kohti. Tuntimäärä voi kuitenkin tarvittaessa joustaa henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelman mukaisesti.

Toimeenpano osana hallitusohjelmataavoitteita; henkilökohtaistamisen kehittäminen ammatillisessa koulutuksessa tukemaan opiskelijoiden hyvinvointia. Selkeytetään henkilökohtaistamista koskevia säädöksiä siten, että se vahvistaa henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadinnan suhdetta opiskelijan opiskeluprosessiin.

Vahvistetaan koulutuksen toteuttamisen seuranta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa siten, että opiskelijoiden opetuksen ja ohjauksen sekä muun tuen tarpeet tulevat paremmin huomioon otetuksi ja opiskelijoiden saamaa opetusta ja ohjausta voidaan paremmin seurata. Kehitetään opintojen ohjauksen toimintamalleja ja seuranta, jotta voidaan varmistua siitä, että koulutuksen järjestäjillä on riittävät edellytykset huolehtia opiskelijoiden tarpeisiin vastaavasta opetuksesta ja ohjauksesta.

Selvitys opinto-ohjauksen määrällisestä saatavuudesta ja riittävydestä lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa on toteutettu ja sen tulokset on julkaistu tammikuussa 2023. Osana oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon seuranta on käynnistetty opinto-ohjauksen arviointi, jonka toteuttaa Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Arviointi kohdistuu oppivelvollisuuden laajentamisen mukanaan tuomiin uusiin tai vahvistettuihin opinto-ohjauksen muotoihin ja se valmistuu vuoden 2024 lopussa. Hyvän ohjauksen kriteerit uudistetaan ja ne julkaistaan vuoden 2023 alussa. Kriteerien tavoitteena on tukea lasten ja nuorten ohjauksen laatua ja tasa-arvoa sekä huomioida ohjauksen kasvava merkitys oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Kriteerit laaditaan arjen työkaluksi perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ohjaukseen.

Opetuksen ja ohjauksen toteuttamisen seurannan vahvistamiseksi varmistetaan OPH:n eHOKS-palvelun toimivuus. Hyvän ohjauksen kriteerit uudistetaan ja ne julkaistaan vuoden 2022 lopulla. Kriteerien tavoitteena on tukea lasten ja nuorten ohjauksen laatua ja tasa-arvoa sekä huomioida ohjauksen kasvava merkitys oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Kriteerit laaditaan arjen työkaluksi perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ohjaukseen. Lukiokoulutuksessa ohjauksen toimintatapojen ja käytänteiden kehittämistä tuetaan valtionavustushankkeilla v. 2022-2023.

Turvataan kaikille toisen asteen opiskelijoille heidän tarpeisiinsa vastaavat opiskeluhoitolon palvelut sekä mahdollisuus henkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaan toimintaan oppilaitosyhteisössä yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa toimintatapoja ja tarvittaessa myös lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmiä kehittämällä. Opiskelijoiden hyvinvointia vahvistetaan kehittämällä osallisuutta ja oppilaitosdemokratiatoimintaa sekä pilotoimalla ns. matalan kynnyksen toimintatapoja. Vahvistetaan erityisesti yhteisöllistä opiskeluhoitoa oppilaitoksissa.

Toimeenpano:

- Henkistä hyvinvointia tuetaan muuttamalla ammatillisen koulutuksen rahoituksen perusteita
- Ammatillisessa koulutuksessa hyvinvointia tuetaan henkilökohtaistamista kehittämällä; hallitusohjelmataavoite
- Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden hyvinvointia tuetaan vahvistamalla yhteisöllistä opiskelijahuoltoa sekä varmistamalla hyvinvointialueiden tarjoamien opiskelijahuollon palvelujen saatavuus ja laatu yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa; hallitusohjelmataavoite

Madalletaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen raja-aitoja ja vähennetään samalla näiden koulutusmuotojen eroihin perustuvien mielikuvien vaikutusta valintaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. Lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta kehitetään myös omina koulutusmuotoinaan, joilla on omat tehtävänsä.

Toteutetaan osana toisen asteen kehittämishankkeen toimeenpanoa; hallituksen esitys ammatillisen perustutkinnon yksilöllisestä laajentamisesta ja kaksoistutkinnoista.

Kehitetään ammatillisten tutkintojen perusteita ja lukion opetussuunnitelmia niin, että ammatillisten tutkintojen osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita ja lukion opintojaksoja voidaan yhdistellä nykyistä joustavammin opiskelijoiden, jatko-opintojen ja työelämän osaamistarpeiden pohjalta. Varmistetaan, että yhdistelyä voidaan tosiasiallisesti toteuttaa kaikkialla Suomessa, ja kehitetään rahoitusjärjestelmiä tukemaan tavoitetta.

Toteutetaan osittain osana toisen asteen kehittämishanketta, ks edellinen kohta.
Ammatillisten tutkintojen joustavoittaminen toimeenpanossa laajapohjaisessa työryhmässä

Lukion opetussuunnitelman kehittämistyötä jatketaan, jotta opiskelijan mahdollisuudet hyödyntää myös muiden koulutusmuotojen opintoja paranevat.

Lisätään ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien osuutta tutkinnossa tai tarjotaan muulla tavoin mahdollisuus suorittaa nykyistä joustavammin ja laajemmin yleissivistäviä ja perustaitoja vahvistavia osaamiskokonaisuuksia ammatillisessa koulutuksessa. Samalla varmistetaan, että ammatillisen tutkinnon suorittaneilla on työelämässä edellytettävä osaaminen ja riittävät työelämävalmiudet.

Toteutetaan osana toisen asteen kehittämishanketta, ks edellä

Kehitetään lukiokoulutuksen rakenteita ja sisältöjä huomioiden ihmisten ja yhteiskunnan sivistystarpeet. Työssä hyödynnetään koulutusta koskevia arviointituloksia. Uudistetaan lukio-opintojen aikainen opiskelija-arviointi ja monipuolistetaan sitä entistä paremmin opiskelijan oppimista edistäväksi. Hyödynnetään tietoa tehokkaasti ja kattavasti oppimisen ja ohjauksen tukena niin, että opintojen etenemistä ja oppimistuloksia voidaan seurata paremmin ja että oppimisen vaikeudet voidaan havaita ja niihin voidaan puuttua nopeasti.

Toteutetaan osana toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeen toimeenpanoa. Hankkeen loppuraportissa esitetään vaihtoehtoja tavoiksi säädellä lukioiden erityistä koulutustehtävää. Arvioidaan ja selvitetään muutoksen vaikutukset nykyiseen toimintaan ja toimijarakenteeseen sekä tehdään linjaukset jatkotoimista, hallitusohjelmataavoite

Opetushallitus tuottaa tietoa arvioinnin kehittämisen taustaksi arvioinnin kehittämishankkeessa. Arviointia uudistetaan hankkeen tulosten pohjalta, hallitusohjelmataavoite.

Kehitetään lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen yhteistyötä joustavien opintopolkujen näkökulmasta. Uudistetaan tarvittaessa lainsäädäntöä siten, että opiskelijoiden oppimista ja osaamista koskevaa tietoa voidaan hyödyntää koulutuksen järjestämisessä ja oppimisen tukemisessa ihmisten tietoturva ja -suojaus loukkaamatta. Arvioidaan pidemmällä aikavälillä mahdollisuuksia toteuttaa osa ylioppilastutkinnon kokeista saamen kielellä.

Ammatillisen koulutuksen osalta toteutetaan osana toisen asteen kehittämishanketta; hallituksen esitys ammatillisen perustutkinnon laajentamisesta ja kaksoistutkinnoista.

Ylioppilastutkinnon kehittämisen yhteydessä arvioidaan mahdollisuus saamenkielisten kokonaisuusien liittämistä ylioppilastutkintoon

Lisätään maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden perustaitojen vahvistamisen ja kielitaidon kehittymisen tukea ammatillisessa koulutuksessa edistämällä opiskeluvaihtelua tukevien opintojen käyttöä informaatio-ohjauksella sekä tarvittaessa myös rahoitusjärjestelmän kannustimia kehittämällä.

Toteutetaan osana toisen asteen koulutuksen kehittämishanketta. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että käynnistetään hanke opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen käyttämisen lisäämiseksi maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tukeen.

Osaston hallitusohjelmatavoitteiden mukaisesti käynnistetään ammatiiin Suomeen –hanke tukemaan maahanmuuttajien osaamista. Hallitusohjelmatavoitteiden mukaisesti

Työelämän muutoksiin vastataan

Syvennetään lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kumppanuutta työelämän kanssa koulutuksen osuvuuden ja laadun parantamiseksi. Yhteistyöllä luodaan lisäksi mahdollisuuksia työpaikalla tapahtuvaan opiskeluun sekä varmistetaan, että koulutus vastaa työelämän tarpeisiin.

Toteutetaan osana toisen asteen kehittämishankkeen toimeenpanoa. Loppuraportissa esitetään skenaarioita ammatillisen koulutuksen lupasääntelyn kehittämiseksi siten, että koulutuksen järjestäjien mahdollisuudet vastata työelämän muuttuviin tarpeisiin paranee. Uudistetaan jatkuvan oppimisen rahoituksen perusteita ammatillisessa koulutuksessa siten, että työelämärelevanttien, lyhyiden sisältöjen tarjoaminen on järjestäjälle taloudellisesti kannattavaa. Uudistetaan toisen asteen koulutuksen toiminnanohjausta laadun varmistamiseksi. Osaston hallitusohjelmatavoitteita.

Vahvistetaan toisen asteen koulutuksen kansainvälisyyttä lisäämällä opiskelijoiden ja opetus- ja ohjaushenkilöstön yhdenvertaisia mahdollisuuksia fyysiseen tai virtuaaliseen liikkuvuuteen.

Luodaan eri koulutusasteita ja -aloja ylittävää palvelutarjontaa ja yhteisiä osaamiskokonaisuuksia oppijoiden ja työelämän osaamistarpeisiin vastaamiseksi.

Toteutetaan osana toisen asteen kehittämishankkeen toimeenpanoa; hallituksen esitys ammatillisen koulutuksen rahoituksen kehittämisestä. Loppuraportissa esitetään 14 periaatetta, joiden mukaisesti tuetaan koulutuksen järjestäjien uudistumista ja yhdistymisiä. Tavoitteena on myös, että ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen kattavia järjestäjiä olisi nykyistä enemmän ja että yhteistyötä toisen asteen järjestäjien välillä olisi enemmän. Tuetaan kampusyhteistyötä korkeakoulujen kanssa; osaston hallitusohjelmatavoitteita

Hallituksen esityksellä ammatillisen koulutuksen rahoituksen kehittämiseksi edistetään lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä sekä ammatillisen koulutuksen yhteistyötä korkeakoulujen kanssa (laajennettu ammatillinen peruskoulutus ja kaksoistutkinnot)

Erikoisammattitutkintoja uudistetaan siten, että niistä luodaan joustavia ja räätälöitäviä osaamiskokonaisuuksia, joihin voidaan yhdistää myös muiden ammatillisten tutkintojen, lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen sisältöjä.

Toteutetaan laajapohjaisessa työryhmässä, työ on käynnissä

Vaikuttavuutta ja saavutettavuutta toisen asteen koulutuksessa edistetään.

Laaditaan kansallinen oppimisympäristöjen digitalisointia ja digitaalisia oppimiskäytäntöjä koskeva strategia sekä sitä toteuttava toimenpideohjelma, johon sisältyy toimintakulttuurin ja pedagogisen kehittämisen osio.

Toimenpiteet tulevat valmisteilla olevista: kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen digivisiosta sekä toisen asteen digistrategiasta ja niihin sisältyvistä toimenpideohjelmista. Toteutetaan osittain osana toisen asteen kehittämisohjelmaa.

Rakennetaan ja otetaan käyttöön yhteistyössä korkeakoulujen, perusopetuksen ja keskeisten sidosryhmien kanssa koulutuksen digitaalinen palveluekosysteemi, jolla tuetaan oppimista, madalletaan koulutukseen osallistumisen kynnyksiä ja laajennetaan koulutukseen osallistumisen mahdollisuuksia sekä parannetaan koulutuksen saavutettavuutta. Digitaaliset palvelut kehitetään suomen ja ruotsin kielellä.

Toteutetaan osana jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta.

Tuetaan ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen sekä korkeakoulujen koulutuspalveluiden, tilojen, laitteiden sekä henkilöstön yhteiskäyttöä ihmisten ja työelämän sivistys- ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi, koulutuksen toimintaedellytysten vahvistamiseksi sekä koulutuksen laadun ja saavutettavuuden parantamiseksi. Helpotetaan kannustimien ja tarvittaessa lainsäädäntöä sekä tutkintojen ja opetussuunnitelman perusteita uudistamalla toiminnallista yhteistyötä eri koulutusasteiden välillä.

Toteutetaan osana toisen asteen koulutuksen kehittämissuunnitelmaa. Hankkeen loppuraportissa ehdotetaan toisen asteen koulutuksen rakenteellisen kehittämisen hankkeen käynnistämistä, osana hanketta arvioidaan järjestäjien taloudellinen kantokyky.

Uudistetaan toimijarakennetta järjestäjälähtöisesti tukemalla sekä toimialakohtaisiin ja valtakunnallisiin osaamistarpeisiin vastaamista että järjestäjien ja alueiden omia tavoitteita. Tuetaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja lukiokoulutuksen järjestäjien keskinäisiä yhdistymisiä sekä toisen asteen koulutuksen kattavien koulutuksen järjestäjäkokonaisuuksien syntymistä. Poistetaan lainsäädännölliset ja rahoitukseen liittyvät esteet lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhdistymiseltä etenkin niillä alueilla, joilla se on toiminnan laadun ja koulutuksen saavutettavuuden varmistamiseksi välttämätöntä. Säädösten valmistelussa otetaan huomioon lukion ja ammatillisen koulutuksen erilaiset tavoitteet, tehtävät ja toimintamallit.

Toteutetaan osana toisen asteen koulutuksen kehittämissuunnitelmaa toimeenpanoa. Loppuraportissa esitetty hankkeen käynnistämistä ja sitä koskevat periaatteet, ks edelle. Hanketta tukemaan säädetään projekti- / kokeilulainsäädäntö.

Toisen asteen koulutuksen toimintaedellytysten turvaamiseksi ja koko maan kattavan saavutettavuuden varmistamiseksi käynnistetään kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen uudistamisohjelma. Ohjelmalle asetetaan valtakunnalliset tavoitteet, mutta se toteutetaan alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen. Toteutettavat ratkaisut voivat olla erilaisia maan eri alueilla, ja ne voivat toteutua eritahtisina. Uudistuksen toimeenpanolle laaditaan tiekartta, jossa määritellään tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat keskeiset toimenpiteet ja niiden aikataulut sekä resurssit. Huomioon on otettava ainakin väestömuutoksen erilaisuus ja eritahtisuus, alueen väestön koulutustaso, kansalliskielet ja alueen elinkeinorakenne. Uudistustyön yhteydessä arvioidaan, millä tavoin pienenevän väestöpohjan alueiden vaikea kustannusrakenne tulisi ottaa huomioon valtionosuuden määräytymisperusteissa.

Ks edellä

[Korkeakoulu- ja tiedepolitiikka](#)

Korkeakoulurakenteiden tulee tukea monipuolisen ja profiililtaan erilaisen osaamisen muodostumista yhteiskunnan ja työelämän tarpeisiin. Samalla tulee edistää suomalaisten korkeakoulujen kansainvälisiä toimintaedellytyksiä.

Koulutusjärjestelmän tulee tulevaisuudessa huomioida väestönmuutos sekä julkisen talouden tilanne. Pätevän henkilökunnan saatavuus on keskeinen kysymys.

Koulutus- ja osaamistason nosto

Eduskunta on edellyttänyt, että ”hallitus valmistelee kiireellisesti toimenpiteet (ml. aloituspaikat, läpäisyasteen parantaminen, avoimen korkeakoulutuksen väylä, saavutettavuus), joilla varmistetaan, että vähintään puolet ikäluokasta suorittaa korkea-asteen tutkinnon.” Sivistysvaliokunta on pitänyt ”tärkeänä, että koulutuspolitiikan painopistettä keskitetään lähivuosina erityisesti koulutustason nostoon liittyviin toimenpiteisiin” ja katsonut, että ”päätökset korkeakoulutuksen aloituspaikkojen merkittävistä lisäyksistä ovat välttämättömiä.” Valiokunta yhtyi selonteon linjaukseen, että ”lisäaloituspaikat tulee suunnata niille aloille ja alueille, joilla on koulutuskysyntää ja joilta työllistytään hyvin.” Valiokunta korosti, että ”asetetun 50 %:n tavoitteen saavuttamista on välttämätöntä edistää myös läpäisyasteen parantamiseen tähtäävillä toimenpiteillä. Valiokunta pitää tärkeänä, että selonteolle laadittavassa toimeenpanosuunnitelmassa pureudutaan myös korkeakoulutuksen läpäisyn parantamiseen.” Sivistysvaliokunnan mietinnön mukaan ”Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän lisääminen ei saa johtaa siihen, että samalla heikennettäisiin suomalaisten mahdollisuuksia aloittaa korkeakouluopinnot.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi, että 50 %:n tavoitteen saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä edellyttää korkeakoulutuksen ensi kertaa aloittavien määrän lisäämistä vuositasona noin 10 000 aloittajalla.

Korkeakoulutuksen aloittamista aikaistetaan edelleen. Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen vaikutusten arvioinnin pohjalta panostetaan erityisesti ensimmäistä kertaa hakevien ohjaukseen. Tavoitteena on, että 21-vuotiaana tai sitä nuorempana korkeakoulutuksen aloittavien osuus ikäluokasta kasvaa. Tavoitteen saavuttamiseksi korkeakoulut kehittävät todistusvalintaa, valintakokeisiin perustuvaa valintaa ja muita väyliä.

Avoimen väylää kehitetään siten, että väylä korkeakouluopetuksesta tutkinto-opiskelijaksi on selkeä, reilu ja yhdenvertaisuutta edistävä. Etäopetukseen perustuvia toteutuksia lisätään avoimessa korkeakouluopetuksessa. Tutkintokoulutuksen maksuttomuuden periaatteesta pidetään kiinni.

Uusien kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden ja ulkomaalaisten tutkijoiden määrää korkeakouluissa kasvatetaan. Tavoitteena on nostaa uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä 15 000:n aloittajaan vuonna 2030. Koska ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän lisäämisellä ei haluta heikentää suomalaisten mahdollisuuksia aloittaa korkeakouluopinnot, lisäyksen tulisi toteutua pääosin opiskelijan kattaessa koulutuksensa kustannukset lähes tai kokonaan itse. Tämä tekisi koulutuksesta suomalaisille korkeakouluille kannattavaa toimintaa myös siinä tapauksessa, että opiskelijat eivät jäisi opintojensa jälkeen Suomeen. Tavoitteeseen pääsy edellyttää lukuvuosimaksujen osuuden merkittävää nostoa ulkomaisten opiskelijoiden tutkintokoulutuksessa. EU-sääntöjen mukaan lukuvuosimaksut voivat kohdistua vain kolmansien maiden opiskelijoihin, jos maksut eivät ole käytössä Suomen kansalaisille. Valmistellaan esitykset lukuvuosimaksullisen koulutuksen ja tilauskoulutuksen kehittämiseksi.

Korkeakoulut integroivat kansainväliset osaajat korkeakouluihin, suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään yhteistyössä elinkeinoelämän ja julkisen sektorin työnantajien kanssa. Tutkinnon suorittaneista ulkomaalaisista opiskelijoista 75 prosenttia työllistyy suomalaisille työmarkkinoille.

Korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden lisäyksen taloudelliset vaikutukset ovat yhteydessä opiskelijoiden lähtömaahan, opintojen pituuteen ja siihen, missä määrin lukuvuosimaksuja voidaan hyödyntää koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Vuotuisen 1 000 uuden ulkomaalaisen opiskelijan lisäyksen kustannuksia on mallinnettu laskentaolettamalla, että koulutus on yliopistoissa kaksivuotista ja ammattikorkeakouluissa pääsääntöisesti 3,5-vuotista. Oletuksena on, että jatkossakin 75 % uusista ulkomaalaisista opiskelijoista tulisi EU/ETA- maiden ulkopuolelta ja nämä kattaisivat lukuvuosimaksuin

nykyistä suuremman osan (75 %) koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista. Ottaen huomioon lukuvuosimaksutuotoilla katettava osuus, on koulutuksen keskimääräisenä vuotuisena kustannuksena käytetty laskelmassa 3 500 euroa/opiskelija. Korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden lisäämisen edellyttämä pysyvä lisärahoitustarve nousisi em. oletuksilla asteittain 3,5 milj. eurosta (v. 2023) 96,25 milj. euroon vuoteen 2034 mennessä. Mikäli lukuvuosimaksutuotoilla pystyttäisiin kattamaan koulutuksen kustannuksista vain 25 % (em. 75 % sijaan), niin keskimääräinen vuotuinen kustannus nousisi 6 500 euroon/opiskelija. Tällöin lisärahoitustarve olisi 1,85-kertainen edellä esitettyyn.

Toimeenpannaan koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekarttaa. Korkeakoulut kehittävät sopimuskauden 2021-2024 kansainvälistymisohjelman rahoituksella kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointia ja houkuttelua sekä vahvistavat opiskelijoiden työelämäyhteyksiä ja kotimaisten kielten oppimista.

Yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa laadittu korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden visio auttaa ja ohjaa korkeakouluja ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muita toimijoita kansainvälisyyden edistämiseksi.

Valmistellaan kolmesta EU-maasta tehdyn benchmark -selvityksen perusteella ehdotukset yhteisen opiskelijahoukuttelun toimintatavoiksi ja rakenteiksi sekä rahoitukseksi seuraavalla hallituskaudella.

Tehdään ehdotukset korkeakouluille ja opiskelijoille suunnatuista kannusteista, jotka tukevat ulkomaisten opiskelijoiden Suomeen jäämistä ja työllistymistä.

Valmistellaan ehdotus tietyissä säännellyissä ammateissa toimimisen edellytyksenä olevien pätevytymiskoulutusten ja pätevytymiskoulutusten järjestämisen vakiinnuttamiseksi seuraavalle hallituskaudelle.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tavoitteet ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää korkeakoulutuksen ja tutkimuksen resurssien kasvattamista. Tarpeen vaatiessa on pohdittava myös koulutussektorilla käytettävissä olevien resurssien priorisoimista ja sen edellyttämiä koulutusjärjestelmän sisäisiä resurssisiirtoja suomalaisten koulutustason nostamiseksi. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää resurssien kasvattamisen lisäksi koulutusjärjestelmän toiminnallisen tehokkuuden ja kustannustehokkuuden parantamista. Riittävän perusrahoituksen rinnalla on säilytettävä riittävä kehittämis- ja ylläpitorahoitus esim. digitalisaation mahdollistamiseen.

Koulutustasotavoitteeseen vastaaminen edellyttää lisäresursseja julkisista menoista ja ulkomaalaisten opiskelijoiden lukuvuosimaksuista.

Lisäksi tarvitaan läpäisyasteen parantamista, moninkertaisen koulutuksen vähentämistä sekä muita järjestelmätason tuottavuutta parantavia toimia. Nuorten kouluttautumismahdollisuuksia korkeakouluissa heikentää se, että osaamista päivitetään ja täydennetään mittavasti korkeakoulujen tutkintokoulutuksessa. Kansallisen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian toimeenpanolla pyritään varmistamaan, että jatkuvan oppimisen tarpeisiin on tarjolla vetovoimaista ja joustavaa jatkuvan oppimisen tarjontaa (ml. pienet osaamiskokonaisuudet). Korkeakoulujen toiminnan nykyisen rahoituspohjan katsotaan olevan riittämätön jatkuvan oppimisen tarjonnan merkittävään lisäämiseen tutkintokoulutuksen ja tutkimuksen laadun ja toimintaedellytysten vaarantumatta. Jatkuvan oppimisen rahoituspohjaa olisi näin ollen laajennettava.

Eduskunnan kannanottojen mukaisesti koulutustason nosto on toiminnan tehostamisen rinnalla resursoitava riittävästi. Vuonna 2021 korkeakoulut käyttivät n. 302 000 opiskelijan koulutukseen n. 1,55 miljardia euroa, eli n. 5125 euroa/opiskelijavuosi. Jos oletetaan, että vuosittaisesta lisäaloittajatarpeesta 3000 aloittajaa voidaan kattaa ensikertalaiskiintiötä kasvattamalla jo vuonna 2023, olisi 2023 alkaen

tarvitun aloittajalisäyksen (7 000-17 000) kustannus ensimmäisenä vuonna n. 36-87 miljoonaa euroa, miltä tasolta kustannus nousisi 180-436 miljoonan euron tasolle vuonna 2027.

Ulkomaalaisille opiskelijoille suunnatun koulutustarjonnan kokonaiskustannus riippuu perittyjen lukukausimaksujen tasosta ja sen ylärajana voidaan pitää n. 256 miljoonan euron vuosittaisia kustannuksia, jos laajennus toteutuisi puhtaasti julkisin resurssein. Tälle tasolle menotarve nousisi 2030-luvun alkuvuosina.

Mikäli uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvu ei saa vaikuttaa suomalaisten mahdollisuuksiin suorittaa korkeakouluopinnot, edellyttää uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen n. 10 000 vuosittaisella aloittajalla vuoteen 2030 mennessä vastaavaa aloituspaikkojen määrän lisäämistä. Koronakriisin aikaiset aloituspaikkalisäykset ovat pääosin olleet määräaikaista ja päättyneet tai päättyneissä.

Jos ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvattamisen tavoitteena on pysyvästi korkeamman tason saavuttaminen ja jos 50 % tavoite nähdään Sivistysvaliokunnan mietinnön mukaisesti välitavoitteena kohti huomattavasti korkeampaa tavoitetasoa vuonna 2040, tarvittavien aloituspaikkalisäysten pitää suurelta osin olla pysyviä lisäyksiä.

Lisäaloituspaikkojen tarvetta voidaan vähentää koulutuksen läpäisyä parantamalla. Läpäisyä voidaan parantaa sekä vähentämällä moninkertaista koulutuksen aloittamista, että koulutuksen keskeyttämistä kokonaan. Koulutustarjonnan kasvattamistarvetta vähentävät toimet, kuten korkeakoulujen jatkuvan oppimisen, sivuaineopiskelumahdollisuuksien sekä sisäisten siirtymien kehittäminen, vähentävät moninkertaista tutkintokoulutuksen aloittamista ja siten lisäävät ensikertalaisille kohdentuvaa koulutustarjontaa.

Opintojen aloittajien määrän nousu 7 000 - 17 000 aloittajalla tarkoittaa täydessä laajuudessa opiskelijamäärän kasvua 11,6-28,1 prosentilla. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvua vastaava aloituspaikkojen määrän kasvu tarkoittaisi opiskelijamäärän kasvua n. 16,5 prosentilla vuoden 2019 tasosta. Aloittajien määrän kasvaessa 2023-2030 ulkomaalaisten opiskelijoiden kokonaismäärän nousu toteutuisi täysmääräisesti vuoteen 2034-2035 mennessä, riippuen tutkintojen kestosta.

Korkeakoulujen kestävä kasvun ohjelman laskelmissa pysyvän aloituspaikkojen lisäyksen (10 000) jakautumisessa on lähdetty yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorien välillä 40:60 suhteessa. Lisäyksen kustannuksia on mallinnettu laskentaolettamalla, että koulutus on yliopistoissa 5-vuotista ja ammattikorkeakouluissa 3,5-vuotista. Tämä tarkoittaisi täydessä laajuudessa korkeakoulujen opiskelijamäärään noin 41 000 kokovuotisen opiskelijan lisäystä. Keskimääräisenä opiskelijan vuosihintana on pidetty 8 000 euroa/vuosi. Lisärahoitustarve korkeakouluille nousi asteittain vuoteen 2029 mennessä 328 milj. euroon vuodessa. Tämän lisäksi lisämäärärahatarpeita tulisi vielä opintososiaalisiin etuuksiin.

[Koulutuslaajennuksesta aiheutuvat lisäkustannukset korkeakouluille vuodesta 2024 alkaen, miljoonaa euroa](#)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029->
Yliopistot	16	48	80	112	144	160
Ammattikorkeakoulut	24	72	120	168	168	168
Yhteensä	40	120	200	280	312	328

Opintoprosessien tehostaminen opintojen järjestämiseen liittyvillä toimilla ja korkeakoulujen sisäiset resurssisiirrot kuuluvat korkeakoulujen autonomian piiriin.

Suomen kilpailukyvyyn sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kasvu on mahdollista vain, jos uuden tiedon hyödyntämiseen pohjautuva tuottavuus saadaan nousuun. Yhä useamman yrityksen on toimintaansa uudistaakseen tehtävä tutkimus- ja kehittämistyötä, ja niiden, jotka sitä jo tekevät, on tehtävä enemmän ja kunnianhimoisemmin. Innovaatioita tekevät osaavat ihmiset, ja tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä tarvitaan välittömästi lisää korkeimmin koulutettuja tutkijoita sekä tukea työelämässä olevien osaamisen kehittämiseksi. Ilman merkittäviä tutkijankoulutuksen lisäyksiä tohtoreiden osuus työvoimasta tulee nopeasti poistumaan, kun suurten ikäluokkien kiihtyvä tohtoripoistuma työvoimasta on jo 1000 tohtoria vuodessa.

Elinkeinoelämän, Suomen huoltovarmuuden ja kriisivalmiuden varmistamiseksi toteutetaan tehostetun tutkijankoulutuksen pilotti. Pilotti toteutetaan suurilla, kriittisillä tutkijankoulutuksen aloilla. Tavoitteena on laadusta tinkimättä tiivistää tutkijankoulutusta niin, että tohtorin tutkinto on mahdollista suorittaa Bolognan prosessin mukaisessa kolmen-neljän vuoden tavoitteellisessa suorittamisajassa. Pilotin hinta kolmelle kolmivuotiselle kohortille on 172 miljoonaa euroa (valtionrahoitus yliopistojen toimintaan).

T&K-rahoitusinstrumentteja uudistettaessa vahvistetaan edellytyksiä inhimilliseen pääomaan perustuvalla tuottavuuden kasvulle varmistamalla, että julkisten TKI-rahoittajien ohjelmarahoitus tunnistaa ja tukee jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan yhdistäviä toteutuksia. Yrityksen/organisaation henkilöstön oppimista tukevat toimet katsotaan TK-hankerahoituksessa hyväksyttäväksi kustannukseksi.

Toteutetaan vaalikaudella 2023-2026 säännösmuutokset, joilla tohtorin tutkintoa suorittavien oikeudet paranevat ja joilla Suomen tutkijankoulutuksen kesto ja sisältövaatimukset vastaavat paremmin kansainvälisiä käytäntöjä.

[Laadukas korkeakoulutus tuottaa osaamista](#)

Korkeakoulut panostavat oppimisen laadun jatkuvaan kehittämiseen ja opiskelijoiden geneeristen taitojen kehittymiseen tavoitteellisesti.

Koulutuksen ja oppimisen laadun kehittämistä tuetaan tutkimustiedolla ja arvioinneilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kokoaa määrävuosin korkeakoulutuksen tila –katsauksen, joka tuottaa tietoa korkeakoulujen edellytyksistä tuottaa laadukasta koulutusta.

Koulutusvastuujärjestelmä uudistetaan nykyistä joustavammaksi ja paremmin työmarkkinoiden tarpeisiin vastaavaksi. Koulutusvastuiden myöntämisen prosessi määritellään entistä selkeämmin ja prosessi kytketään korkeakoulujen ja ministeriön sopimusprosessiin. Uudistuksen seuraavassa vaiheessa yliopistot ja ammattikorkeakoulut tuottavat sektorikohtaisesti alakohtaiset tarkastelut koulutusvastuista maaliskuun 2023 loppuun mennessä.

Korkeakoulut vahvistavat opetustehtävissä meritoitumisen mahdollisuuksia ja opettamista arvostettavana uravaihtoehtona.

[Jatkuvaa oppimista edistetään](#)

Kansallisen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategian toimeenpano sisältää seuraavat osa-alueet:

Selkeä asiantuntijana pätevoitymisen polku:

Toteutetaan kansallisiin tarpeisiin vastaavan pienten osaamiskokonaisuuksien määrittelyn ja käyttöönoton selvitys- ja kokeiluprosessi yhteistyössä korkeakoulujen ja sidosryhmien kanssa.

Kehitetään erikoistumiskoulutusten valmistelua ja koordinaatiota.

Valmistellaan maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevat säännökset yliopistolakiin ja tarkennetaan sitä koskevia säännöksiä ammattikorkeakoululaissa.

Korkeakoulutus lisää jatkuvan oppimisen saatavuutta:

Inklusiivinen, kaikki mukaan ottava jatkuva oppiminen edellyttää, että korkeakoulut tarjoavat nykyistä enemmän oppimisvalmiuksien kehittämistä ja oppimisen tukea sekä **korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta** niille, joilla valmiuksien puutteellisuus muodostaa esteen tai merkittävän haitan tutkinto-opintoihin tai jatkuvaan oppimiseen osallistumiselle.

Korkeakoulut tukevat jatkuvan oppimisen saavutettavuutta **viestinnällä ja ohjauksella, opetusjärjestelyillä sekä avoimilla oppimisresursseilla ja –ympäristöillä**. Näillä edistetään henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan erilaisten, erilaisen koulutustaustan ja erilaisissa elämäntilanteissa elävien ihmisten hakeutumista ja pääsyä korkeakouluopintojen pariin sekä niissä pärjäämistä.

Väylää avoimesta korkeakouluopetuksesta tutkinto-opiskelijaksi kehitetään niin, että se on opiskelijalle selkeä, reilu ja yhdenvertaisuutta edistävä.

TKI-ratkaisuja oppivien työyhteisöjen uudistumiseen:

Korkeakoulut kehittävät, markkinoivat ja toteuttavat jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan yhdistäviä toteutuksia työpaikoille.

Julkisten TKI-rahoittajien ohjelmarahoitus tunnistaa ja tukee konseptiltaan vahvoja jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan yhdistäviä toteutuksia. Yrityksen/organisaation henkilöstön oppimista tukevat toimet katsottaisiin jatkossa TK-hankerahoituksessa hyväksyttäväksi kustannukseksi.

TKI-toimintaa ja koulutusta integroivien työpaikkatoteutusten vaikuttavuuden vahvistamiseksi korkeakoulut hyödyntävät niissä syntyneitä osaamista ja tuottavat esimerkiksi koulutus- ja oppimateriaaleja täydennyskoulutuksen, tutkintokoulutuksen ja avoimen korkeakoulutuksen kehittämisen tueksi.

Tavoitteena on, että huippututkimuksen yhteyteen on käynnistetty globaalisti kiinnostavaa koulutustarjontaa.

Digitaalinen palveluympäristö kohtaamispaikaksi:

Korkeakoulutuksen näkökulmasta hallinnonalojen yhteistyönä kehitettävän digitaalisen palvelualustan on tuotava yhteen koulutuksen tarjonnan, koulutuksen kysynnän (yksilöt), osaamisen kysynnän (työnantajat) sekä koulutuksen rahoitusta koskeva tietopohja, ja tarjonta yksilölle, työelämälle ja hallinnolle palveluja näihin perustuen. Olennaista on em. tietojoukkojen yhdistely analyyttikaa ja tekoälyä hyödyntäen. Tähän perustuen

- yksilölle voidaan esittää potentiaalisia koulutuksen ja työelämän siirtymiä,
- korkeakoulut saavat tietoa yksilöiden koulutuskysynnästä ja toisaalta osaamisen kysynnästä työelämästä,
- työelämä saa tietoa kouluttautumismahdollisuuksista henkilöstölle, väestön osaamisesta ja yksilöiden koulutuskysynnästä,
- myös opetushallinto saa em. tietoja käyttöönsä.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä tiedepolitiikkaa vahvistetaan

Päivitetyn TKI-tiekartan toimeenpanoa jatketaan. Lisätään tohtorikoulutusta kasvavan T&K-rahoituksen tutkijatyön tarpeisiin ja osaamisen huoltovarmuuden turvaamiseksi.

Turvallisuuspolitiikassa tapahtuneet muutokset merkitsevät uudenlaista kansainvälistä asemoitumista, mutta myös uusia mahdollisuuksia suomalaiselle korkeakoulu- ja tiedekentälle. NATO-jäsenyyden avaamat mahdollisuudet tutkimusyhteisölle ml. arvovaltapalvelut hyödynnetään täysimääräisesti.

Parannetaan tutkimuksen tekemisen tukea (data, tutkimusinfrastruktuurit, laskentakapasiteetti, digitalisaatio) muuttuvassa toimintaympäristössä.

Edistetään tutkimuksen vaikuttavuutta, teemojen esillä pitäminen ja arvovaltapalvelut.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen mukaisesti toteutetaan osaamis- ja tiedediplomatian yhteinen kokonaisuus edistämään arvojemme mukaista kansainvälistä yhteistyötä.

Vahvistetaan kansainväliseen yhteistyöhön tarvittavaa osaamista, kuten Kiina- ja Intia-osaamista.

Luodaan välineet, joilla korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja muut toimijat voivat laajentaa kansainvälistä yhteistyötään korkeatasoisten tutkimusorganisaatioiden ja kehittyvien maiden toimijoiden kanssa.

Korkeakouluille suunnattavaan tutkimukseen ja tutkijankoulutuksen kehittämiseen ja uudistamiseen suunnatun rahoituksen lisääminen

Yliopistojen rahoitusta lisätään vuosina 2024-2027 vuosittain siten, että vuonna 2027 määrärahataso on 276 milj. euroa vuoden 2023 talousarviota korkeampi. Lukuun sisältyy profi-rahoituksen siirto Suomen Akatemialta yliopistomomentille. Ammattikorkeakoulujen rahoitusta lisätään vuosittain siten, että vuonna 2027 määrärahataso on 101 milj. euroa korkeammalla tasolla kuin talousarviossa vuonna 2023.

Tohtorikoulutuksen pilotointiohjelman väitöskirjatutkijapaikat tulee korvata yliopistoille, jotka ottavat jatko-opiskelijat henkilökunnakseen. Kustannusarvio tuhannen väitöskirjatutkijan mukaan, 3000 euroa/kk 3 vuoden ajan, yhteensä 108 miljoonaa euroa (n. 36 miljoonaa euroa/vuosi).

Esitetystä politiikkatoimista valtiolle aiheutuvat menot (miljoonaa euroa)

Momentin numero ja nimi	Esitys yhteensä vuodesta 2024 alkaen, miljoonaa euroa	Määrärahan/valtuuden jakautuminen, miljoonaa euroa			
		2024	2025	2026	2027
29.40.50 valtionrahoitus yliopistojen toimintaan*	Määräraha	162	162	226	276
29.40.55 valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan	Määräraha	21	31	91	101
Menot yhteensä, euroa		183	193	317	377

*sisältää 50 milj. euron profi-rahoituksen siirron momentilta 29.40.51.

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön rahoituksen ennakoitavuutta on varmistettu sopimalla neuvotteluista Suomen kesäyliopistot ry:n kanssa rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi ennakoitavammasi. Neuvottelut on sovittu alkavan alkuvuodesta 2023. Uusi ennakoiva tapa jakaa rahoitus kesäyliopistoille otettaisiin käyttöön vuonna 2024

Esitys maahanmuuttajille tarkoitetun vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen riittävyyden ja saatavuuden varmistamisesta molemmilla kansalliskielillä on laadittu kevään 2023 kehysneuvotteluihin sekä tulevaan hallitusohjelmaan. Voimaan 1.1.2024 lukien

Vapaan sivistystyön oppilaitosten edellytyksiä edistää, kehittää ja toteuttaa koulutusta aliedustetuille ryhmille on vahvistettu antamalla Opetushallitukselle annettu tehtävä laatia kansallinen aikuisten työelämässä tarvittavien perustaitojen osaamismerkkijärjestelmä. Työ on lähtenyt käyntiin syksyllä 2022.

Tavoitteiksi edistää vapaan sivistystyön koulutuksessa hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista sekä toteuttaa muutokset KOSKI-tietovarantoa koskevassa lainsäädännössä siten, että opintasuoritukset voidaan rekisteröidä KOSKI-tietovarantoon, muutettiin valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä ja vapaasta sivistystyöstä annettua lakia. Lakimuutokset tulivat voimaan 1.8.2021 (478/2021 ja 479/2021)

Osaamisen tunnistamisen työryhmä ehdottaa väliraportissaan 12/2022, että tehdään selvitys epävirallisten vailla säädöspohjaa olevien pienten osaamiskokonaisuuksien sijoittamisesta kansalliseen osaamiseen viitekehykseen.

Esitetään toteutettavaksi aikuisten perustaitojen NOSTE -ohjelma. Ohjelma sisältää maksuttoman luku- ja kirjoitustaidon ja muun kotouttavan suomen/ruotsin kielen koulutuksen sitä tarvitseville aikuisille maahanmuuttajille, toimia työikäisten perustaitojen vahvistamiseksi ja ikäihmisten digitaalisten taitojen vahvistamiseksi.

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetuksessa karttuva sivistys ja osaaminen tukevat yhteiskunnan tulevaisuuden tarpeita ja tulevia työelämätaitoja. Taiteen perusopetuksessa kehittyvät luovat ongelmanratkaisutaidot ja valmius kuvitella uusia toimintatapoja. Yhdeksän eri taiteenalan opetus tukee laaja-alaisesti ihmiseksi kasvussa luoden edellytyksiä merkitykselliselle elämälle ja laaja-alaiselle hyvinvoinnille ja kriisinkestävyydelle.

Taiteen perusopetuksessa saavutetulla osaamisella on keskeinen merkitys myös taiteenalojen ammattilaisuuteen suuntautumisessa. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen toteuttamaj Musiikin opintopolut –tutkimushankkeen (2023) mukaan musiikin jatko-opintoihin suuntautuneilla opiskelijoilla on merkittävässä määrin taustaa musiikin taiteen perusopinnoissa. Selvityksen mukaan varhaisiän musiikin opinnoilla ja taiteen perusopetuksella on keskeinen merkitys sille, että lapsi pääsee mukaan ja sitoutuu musiikin opintoihin.

Taiteen perusopetuksen tietopohjaa on viime vuosina ajantasaistettu erillisselvityksin ja liittämällä koulutusmuoto useisiin tiedonkeruuihin ja tietovarantoihin, mutta säännönmukaisesti kerättävää valtakunnallista, laadullista ja määrällistä tilastotietoa löytyy taiteen perusopetuksesta edelleen suhteellisen vähän. Taiteen perusopetusta koskevan tietopohjan vahvistaminen sekä tiedonkeruun systematisointi tukevat taiteen perusopetuksen kehittämistä koskevaa päätöksentekoa. Taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edellytykset paranivat vuoden 2023 alusta lukien, kun taiteen perusopetuksen opintotiedot tulivat uuden lainsäädännön myötä mahdolliseksi tallentaa kansalliseen Opetushallituksen Koski-tietovarantoon. Taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämistä jatketaan ja Koski-tietovarannon käyttöönottoa tuetaan. Toiminnan toteutumista tulee myös arvioida tulevina vuosina.

Vuosina 2021–2022 toteutetun taiteen perusopetuksen viitearkkitehtuurityön pohjalle rakentuvan taiteen perusopetuksen laatutyön kautta kehitetään parhailaan keskeisiä indikaattoreita ja mittareita yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kesken. Työn tavoitteena on rakentaa vuoden 2023 aikana yhteinen näkemys taiteen perusopetuksen kansalliselle ja paikalliselle laatutyölle sekä mallit asetettujen laatutavoitteiden systemaattiselle seurannalle. Laatutyön tulosten toimeenpanoa toimialalla tuetaan lähivuosina. Laatu- ja indikaattorityön tuloksena syntyy käsitys myös taiteen perusopetuksessa tarvittavista uusista mittareista.

Vuoden 2023 aikana Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteri päivitetään kattamaan koko taiteen perusopetuksen oppilaitoskenttä. Oppilaitosrekisterin kattavuus tekee mahdolliseksi jatkossa koko taiteen perusopetuksen toimialaa koskevien, kattavien tiedonkeruiden toteuttamisen ja tilastotiedon tuottamisen vuoden 2024 alusta lukien.

Taiteen perusopetusta tulee edelleen systemaattisesti kehittää muiden koulutusasteiden rinnalla huomioiden samalla taiteen perusopetuksen merkitys osana kulttuuripolitiikkaa ja kulttuurin perustan vahvistamista. Muuttuvassa yhteiskunnassa taiteen perusopetuksen rakenteita ja yhteistyötä tulee kehittää sekä sen saatavuutta ja saavutettavuutta alueellisesti, eri väestöryhmiä ja molempia kansalliskieliä sekä eri väestöryhmiä koskien on tuettava. Taiteen perusopetuksen kokonaisuudistuksen osana tulisi uudistaa taiteen perusopetuksen lainsäädäntö ja rahoitusjärjestelmä sekä jatkaa toimialan tietoperustan vahvistamista. Tähän esitetään määrärahasi pöyvvää 5 miljoonan euron tasokorotusta taiteen perusopetuksen saavutettavuuden ja saatavuuden edistämiseen vuodesta 2026 lukien.

Opintotuki

Opetus- ja kulttuuriministeriö on arvioinut eduskunnan edellyttämää opintotukilain kokonaisuudistuksen tarvetta Kelan tilastojen, 2010-luvun opintotukiuudistusten tuloksellisuutta käsitelleen Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusraportin, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimien perusturvan riittävyyttä arvioivien raporttien sekä eräiden muiden selvitysten pohjalta.

Opintotuki ja yleinen asumistuki ovat opiskelijan pääasiallisia tukimuotoja ja niiden tulisi turvata vähintään minimikulutus. Opintotuen (opintoraha ja lainatakaus) enimmäismäärän reaaliarvo oli korkeimmillaan vuonna 2018. Opintorahaan on tehty 2020-2022 indeksitarkistukset, mutta yleisen hintatason nousu on viimeisen vuoden aikana heikentänyt opintotuen ostovoimaa. Inflaation takia opiskelijoiden tulotaso lainan kanssa on laskenut, pääosin koska lainatakauksen määriä ei ole sidottu indeksiin, eikä niitä ole korotettu vuoden 2017 jälkeen. Opintolainapainotteisen järjestelmän myötä opintovelan määrät ovat kasvussa ja opintolainan korot ovat nousseet tuntuvasti pitkään kestäneen alhaisen korkotason jälkeen. Kelan tilastojen mukaan opintotuen saajien ansiotulot ovat kasvaneet vuoden 2019 jälkeen. Vuonna 2021 opintotuen saajien keskimääräiset ansiotulot olivat kasvaneet edelliseen vuoteen verrattuna noin 12,6 prosenttia. Tämä viittaa siihen, että ansiotuloilla paikataan opintotuen jälkeenjääneisyyttä.

Nykytilanteessa opintoraha, lainatakaus ja asumistuki ovat yksin asuvalla opiskelijalla keskimäärin yhteensä 1 233 euroa kuukaudessa (opintoraha:268+lainatakaus:650+ asumistuki:315, Kelasto 2/2023). Summa on hyvin lähellä suuressa yliopistokaupungissa elävän yksin asuvan minimiviitebudjettia (1 209-1 259 e/kk) .

Edellisen vuonna 2017 voimaan tulleen opintotukiuudistuksen myötä opintotuen lainapainotteisuus on lisännyt opintolainansaajien velkataakkaa. Keskimääräinen opintolaina on viimeisen kymmenen vuoden aikana kaksinkertaistunut noin 5 000 eurosta noin 11 000 euroon. Opintolainan käyttöaste on noussut vuoden 2016 tasosta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla 50 prosentista 66 prosenttiin, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneilla 50 prosentista 67 prosenttiin ja ammatillisen tutkinnon suorittajilla 27 prosentista 45 prosenttiin. Opintolainapainotteisuuden myötä valtion takaajana pankeille maksamien lainojen määrä on kaksinkertaistunut. Vuonna 2016 määrä oli noin 13 milj. euroa ja vuonna 2022 noin 28 milj. euroa.

Kelan laatimassa pohjoismaiden opintotukijärjestelmiä koskevassa vertailussa korkeakoulututkinnon suorittaneen opintovelallisen keskimääräinen opintolaina oli 2021 samalla tasolla (hieman yli 14 000 e) Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa. Muissa pohjoismaissa opintotuki koostuu opintorahasta ja valtion opintolainasta. Suomen järjestelmän erikoisuutena on pankkilaina, opintolainahyvitys ja korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki sekä mahdollisuus saada yleistä asumistukea.

Opintolainat ovat pankkilainoja, eivätkä sido valtiolta suuria pääomia, kuten eräissä maissa käytössä olevat valtion lainaan perustuvat järjestelmät. Opintolainan korkoja ei tarvitse maksaa opiskeluaikana, vaan ne lisätään velkapääomaan. Laina on turvallista opiskelijalle, koska valtio takaa sen ja turvaa myös pienituloisen opintovelallisen taloudellista tilannetta (korkeavastuu, takausvastuuvastuun maksuvapautukset). Järjestelmään sisältyvä opintolainahyvitys kannustaa korkeakouluopintojen loppuun saattamiseen määräajassa.

Opintotuen uudistamisen lähtökohtia

- Opintotuen tason riittävyys turvataan
- Opintolainojen turvallisuutta parannetaan
- Opintotuen uudistamisen yhteydessä huomioidaan sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet ja ehdotukset

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selontekoon liittyvässä eduskunnan kirjelmässä (EK 15/2022 vp – VNS 1/2021 edellytetään, että hallitus käynnistää opintotukilainsäädännön kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on mahdollistaa opiskelijoille riittävä toimeentulo opiskeluaikana ja opintojen tavoitteellinen eteneminen. Opintotukea tarkastellaan myös osana sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuutta. Opintotuen uudistamisen lähtökohdat koulutuspoliittisessa selonteossa perustuvat nykyjärjestelmän kehittämiseen. Opintotuen tason riittävyttä arvioitaessa on myös otettava huomioon yleinen kustannuskehitys ja ostovoiman kehitys. Vuonna 2022 inflaation vuosimuutos oli 8,4 %. Pelkästään opintotuella ja asumistuella toimeentulevan opiskelijan päätoimisen opiskelun edistämiseksi ja opiskeluaikana toimeentulon parantamiseksi on siten paineita korottaa vähintäänkin ostovoimaa turvaavasti joko opintorahaa, lainatakausta tai molempia.

Opintorahan tason parantaminen vähentäisi osaltaan opintolainan ja työtulojen tarvetta. Opintorahan korottamista puoltaa osaltaan elinkustannusten nousu ja opintolainan korkotason nousu. Opintorahan tason olennainen parantaminen edellyttää merkittäviä lisämäärärahoja, mutta se voi myös vähentää menoja toisaalla, esimerkiksi asumistuen, toimeentulotuen taikka valtion takausvastuusta aiheutuvia menoja.

Esimerkiksi 100 euron tasokorotus täysi-ikäisten opiskelijoiden opintorahaan edellyttäisi lisämäärärajoja 180 milj. euroa, josta korkeakouluopiskelijoiden osuus olisi 139 milj. euroa ja toisen asteen opiskelijoiden osuus 41 milj. euroa. Samalla asumistukimenot vähenisivät alustavan arvion mukaan noin 11 milj. euroa. Lisämäärärahan tarve puolittuisi, jos opintorahan tasokorotus olisi 50 euroa kuukaudessa. Opintorahan ostovoimaa turvaava korotustarvetta voidaan arvioida myöskin inflaatiokehityksen perusteella. Esimerkiksi 10 prosentin lisäys opintorahoihin edellyttäisi lisämäärärahoja noin 52 milj. euroa opintorahan saajamäärän ollessa noin 315 000.

Vanhempien tulot voivat pienentää edelleen vanhempiensa luona asuvien muiden kuin korkeakouluopiskelijoiden opintorahaa. Nämä tulorajat ovat olleet pitkään samalla tasolla (vuodesta 2007), mikä on tiukentanut tarveharkintaa. Elinkustannusten nousun perusteella tulorajoja voitaisiin korottaa esimerkiksi 20 prosentilla. Korotus edellyttäisi lisämäärärahoja noin 3 milj. euroa ja parantaisi noin 30 000 alle keskituloisen perheen opiskelijan tilannetta.

Opintotukea kehitettäessä voitaisiin tarkastella opintorahan tasojen määrää. Opintorahan perustasoja voisi olla nykyisen viiden sijaan esimerkiksi kolme: täysi-ikäiset itsenäisesti asuvat, alle 18-vuotiaat itsenäisesti asuvat ja vanhemman luona asuvat. Alaikäisillä opintoraha voitaisiin korottaa edelleen vanhempien pienten tulojen perusteella ja alaikäistä lasta huoltava opiskelija voisi saada lisäksi huoltajakorotuksen. Jos perusturvaetuksien lapsikorotuksista haluttaisiin luopua kaikissa etuuksissa, niin se tulisi huomioida lapsilisäjärjestelmää kehitettäessä.

Opintolainan valtiontakaus on ollut samalla tasolla vuodesta 2017, jonka jälkeen sen ostovoima on heikentynyt noin 16 prosenttia. Siten lainatakauksen määrää tulisi korottaa vähintään 100 eurolla kuukaudessa. Jos opintorahan tasoa on mahdollista korottaa, niin lainatakausta voidaan korottaa vähemminkin. Jos opintorahan korottaminen ei ole lainkaan mahdollista, niin lainatakausta voitaisiin korottaa 150 eurolla kuukaudessa. Opintolainan valtiontakauksen korottaminen ei lisää valtion menoja lyhyellä aikavälillä, mutta pitemmällä aikavälillä lainakannan kasvu heijastuu valtion takaajana maksettavien lainojen määrään ja opintolainahyvitysmenoihin. Lainatakauksen korottamisen ja vaihtoehtoisesti opintorahan korottamisen vaikutuksia onkin arvioitava ja verrattava vielä tarkemmin.

Yleisen korkotason nousun vaikutusta lainan käyttöön sekä mahdollisten korkotuen ja korkokaton tarvetta ja toteuttamistapoja on tarpeen arvioida. Valtion menoihin korkosuojauksen malleissa vaikuttaa olennaisesti se, kuinka paljon lainakanta kasvaa nykytasosta ja kuinka pitkän ajan lainansaaja saa lainalleen suojausta. Nykyinen korkoavustus kohdentuu pienituloisille opintolainansaajille ja sen menot ovat olleet erittäin vähäiset johtuen alhaisista koroista. Tulorajoihin voitaisiin tehdä tasokorotus, jolloin avustus turvaisi kattavammin korkojen nousun aiheuttamia menoja lainan takaisinmaksuvaiheessa. Alustavan arvion mukaan esimerkiksi noin 500 euron tasokorotus tulorajoihin voisi nostaa korkoavustusmenoja noin 3 miljoonaan euroon. Tulorajoja korotettaisiin edelleen lasten lukumäärän perusteella. Korkoavustuksen kehittämisen erilaisia vaihtoehtoja on tarpeen selvittää enemmän.

Viimeisimmän vuonna 2019 julkaistun opiskelijatutkimuksen mukaan opintotuen matala korkotaso sekä takaisinmaksuehtojen kohtuullisuus vaikuttivat lainan nostamispäätökseen kolmella neljäsosalla kaikista opiskelijoista, yliopisto-opiskelijoilla ammattikorkeakouluopiskelijoita vahvemmin. Opintolainahyvityksen tai -vähennyksen mainitsi syyksi lainan nostoon yli puolet vastanneista. Opintolainahyvityksen vaikuttavuutta seurataan. Lisäksi arvioidaan opintolainahyvitysoikeuden laajentamista muuhun kuin ensimmäiseen korkeakoulututkintoon jatkuvan oppimisen tavoitteisiin liittyen tai ammatillisen tutkinnon suorittaneille ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamiseksi.

Korkeakouluopiskelua varten voi saada pääsääntöisesti enintään 54 tukikuukautta. Tukikuukaudet riittävät enintään yhteen alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon. Kelan tilastojen mukaan tukiajan niukkuudesta kertoo kuitenkin se, että vuosittain arviolta noin 15 000 (7 %) opintotuen piirissä olleella korkeakouluopiskelijalla ei ole tutkinto suoritettuna tukikuukausien loppuessa. Toimeentulotuen tarvetta opintojen loppuunsaattamiseksi on vielä tarpeen selvittää tarkemmin. Jos tukikuukausien määrää lisättäisiin, niin se mahdollistaisi opintojen loppuun saattamisen ensisijaisesti opintotuella ja esimerkiksi tarve turvautua toimeentulotukeen vähenisi.

Opintotuen asumislisän määrä on ulkomailla opiskelevalla 210 euroa kuukaudessa. Suomessa kansanopistossa tai liikunnan koulutuskeskuksessa taikka Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa maksullisella linjalla opiskeleva, oppilaitoksen asuntolassa asuva opiskelija on puolestaan oikeutettu asumislisään, jonka määrä on 88,87 euroa kuukaudessa. Erilliset asumislisät ovat perusteltuja, koska tuen mitoituksessa ei muutoin huomioida asumiskustannuksia, eikä yleistä asumistukea makseta ulkomaille tai asuntolassa asuville. Asumislisän määriä tulisi tarkistaa yleisen kustannuskehityksen perusteella tai ottamalla korotustarve huomioon opintolainan valtiontakauksen mitoituksessa.

Korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemisen perusteista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (375/2020) säädetään opiskelija-aterian hinnan alentamiseksi myönnettävän avustuksen perusteista, avustukseen oikeuttavista aterioista ja niiden enimmäishinnoista. Opiskelija-aterian hinnan kehityksen vaikuttavia tekijöitä seurataan sekä arvioidaan säännöllisesti enimmäishinnan ja ateriatuen korotustarpeita.

Etuuden ehtojen ja menettelytapojen säätelyä voidaan selkeyttää toimeenpanon yksinkertaistamiseksi. Selkeyttämistarpeita on käsitelty esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen koostamassa lainsäädännön kehittämissalkussa sekä sosiaaliturvauudistuksen yhteydessä. Opintotuessa ei ole käytössä muiden

etuuksien tapaan nk. takautuvaa hakua. Jos opintotuen takautuva hakeminen mahdollistettaisiin, niin se lisäisi opintorahamenoja noin 3 milj. euroa vuodessa.

Opintotuen uudistamisen yhteydessä tulee huomioida sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet ja ehdotukset. Mahdollisten asumistuen muutosten yhteydessä onkin otettava huomioon opiskelijan toimeentuloturvan kokonaisuus. Opintotuen rooli alaikäisten opiskelijoiden tukimuotona tulee tarkasteltavaksi erityisesti suhteessa lapsilisäjärjestelmään ja sen uudistamisvaihtoehtoihin.

Selvitystarpeita

Koska opintolaina on merkittävä osa opiskelijan tukipalettia, tulisi opintolainan investointiluonne arvioida tarkastelemalla opintovelallisten palkkatason ja työmarkkina-aseman kehitystä.

Opiskelijan omia tulorajoja korotettiin pysyvästi vuoden 2021 tasosta 50 prosentilla 1.1.2023. Muutoksen tarkoituksena on mahdollistaa aiempaa suuremmat työtulot opintotuen ohella. Koska työssäkäynti ja opiskelu kilpailevat opiskelijan ajankäytöstä, on myös tarpeen seurata ja tutkia miten muutos vaikuttaa opiskelijoiden toimeentuloon, opiskeluun ja opintoaikoihin.

Opintotukijärjestelmään liittyvällä koulumatkatuella edistetään erityisesti ammatillisen ja lukiokoulutuksen koulutuksen saavutettavuutta. Oppivelvollisuus uudistuksen yhteydessä koulumatkatukioikeus laajeni maksuttoman koulutuksen piirissä oleville opiskelijoille, joiden yhdensuuntainen koulumatka on vähintään seitsemän kilometriä. Muutoksen vaikutuksia tulee arvioida ja ottaa huomioon kehitettäessä toisen asteen opintotukea.

Vuonna 2022 koulumatkatukea maksettiin noin 83 000 opiskelijalle menojen ollessa 56,8 milj. euroa. Opiskelijan käyttäessä koulumatkaansa joukkoliikennettä matkakustannukset korvataan käytetyn kulkuneuvon halvimman lipputuotteen hinnan mukaan. Koulumatkakustannuksia korvataan myös eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen perusteella (465/2019). Asetuksen mukaisen taksan piirissä on suurin osa niistä tuen piirissä olevista opiskelijoista, jotka käyttävät Waltti-liikennettä, koulutuksen järjestäjän koulukuljetusta, omaa matkustustapaa sekä useaa matkustustapaa. Taksaa on tarpeen tarkistaa säännöllisesti linja-autoliikenteen kustannuskehityksen perusteella. Opiskelijoiden matkakustannuksia ja liikkumisedellytysten muutoksia sekä koulumatkatuen yhteyttä matkalippujen hinnoitteluun on tarpeen seurata ja arvioida.

Sivistysvaliokunnan lausumat

Edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi Eduskunta edellytti useita laajoja politiikkatoimien kokonaisuuksia, jotka eivät sisällyneet esitettyyn selontekoon. Lausumiin liittyvät toimet käsitellään alla lausumakohtaisesti.

1) hallitus antaa kevätistuntokauden 2022 loppuun mennessä sivistysvaliokunnalle selvityksen selonteon toimeenpanosuunnitelmasta, jonka valmistelussa huomioidaan sivistysvaliokunnan mietinnössään esittämät kannanotot ja muut huomiot.

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi eduskunnan sivistysvaliokunnalle 17.6.2022 selvityksen toimeenpanosuunnitelmasta. Toimeenpanosuunnitelman valmistelussa on huomioitu sivistysvaliokunnan mietinnössään esittämät kannanotot ja muut huomiot.

2) koulutuspoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelman osana arvioidaan sen kustannusvaikutukset ja että nämä rahoitustarpeet otetaan huomioon julkisen talouden suunnitelmissa ja valtion talousarvioesityksissä;

Toimeenpanosuunnitelman laadinnassa on arvioitu sen kustannusvaikutukset soveltuvilta osin. Rahoitustarpeiden huomioimisesta julkisen talouden suunnitelmissa ja valtion talousarvioesityksissä päätetään toimeenpanon edistyessä.

3) toimeenpanosuunnitelmassa painopistealueina ovat perustaitojen parantaminen, tulevaisuusvalmiudet ja koulutus- ja osaamistason nostaminen sekä oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointi, kiusaamisen ehkäisy, segregaaation vähentäminen sekä koulutuksen laatu ja tasa-arvo kaikilla koulutusasteilla kansalliskielten ja kielivähemmistöjen erityistarpeet huomioiden;

Kokonaisuuteen on kehitetty hallituskauden aikana jo useita toimenpiteitä sekä esitetään käynnistettäväksi uusia monipuolisia toimenpideohjelmaa liittyen väestökehityksen huomioimiseen, perus- ja tulevaisuustaitojen vahvistamiseen sekä hyvinvoinnin-, laadun- ja tasa-arvon edistämiseen.

Varhaiskasvatuksen opettajien koulutustason nosto maisteriksi pidemmällä aikavälillä edesauttaa osaamistason nostamista ja yhtenäistää opettajakoulutuksen tuottamaa koulutustasoa. Varhaiskasvatuksessa edistettävien lasten perustaitojen vahvistamiseksi esitetään käynnistettäväksi vuonna 2022-2023 tutkimushankkeet a) lasten perustaitojen vahvistamisesta varhaiskasvatuksessa sekä b) varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta lapsen oppimiseen ja kehittymiseen.

OKM:n rahoittamassa TUIKKU – tunnetaitoja ja osallisuutta varhaiskasvatukseen -hankkeessa (2021-2022) kehitetään vahvaan tutkimusnäyttöön perustuva toimintamalli ja henkilöstön koulutuskokonaisuus lasten tunnetaitojen ja osallisuuden vahvistamiseen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Hankkeen pilottivaihe on toteutettu 2022, jonka jälkeen hanke laajenee valtakunnalliseksi.

Lapsen etu on kirjattu myös hallituksen esityksessä kouluissa tapahtuvan kiusaamisen, syrjinnän ja väkivallan vastaisen toimenpideohjelmaan liittyvistä lakimuutoksista. Lakimuutos tuli voimaan 1.8.2022. OKM on kehittänyt sitouttavan kouluyhteisötyön valtakunnallisen mallin. OKM, Karvi ja OPH valmistelivat valtakunnallista mallia yhteistyössä hanketoteuttajien ja sidosryhmien kanssa. Karvi toteuttaa kehittävän arvioinnin ja valtakunnalliset suositukset. Hallituksen esitys vakiinnuttamisesta on eduskunnan käsittelyssä. OPH on käynnistänyt opetussuunnitelman päivitystyön.

Varmistetaan laajan kehittämisohjelman avulla, että lasten ja nuorten hyvinvointi vahvistuu varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa ja että varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstöllä on riittävä osaaminen tukea lasten ja nuorten hyvinvointia. Varmistetaan toimiva oppilashuollon kokonaisuus kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöllä. Käynnistetään valtakunnallinen kehittämisohjelma vahvistamaan varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen hyvinvointityötä ja yhteisöllistä oppilashuoltoa ja turvallista toimintakulttuuria sekä niiden kansallista kehittämistä, asiantuntijuutta, ohjausta sekä toimeenpanon tukea. Kehittämisohjelmalle ehdotetaan hankerahoitusta 12 miljoonaa. Toteutetaan kehittämisohjelma, jossa pilotoidaan paikallisia kehittämishankkeita ja luodaan pohja kehittämissuunnitelman toiminnan ja hyvinvointityön vaikuttavalle vakiinnuttamiselle.

Vahvistetaan ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä ja vahvistetaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja sekä näihin liittyvää varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön osaamista.

Tavoitteena on pitkällä aikavälillä vakiinnuttaa valtakunnallinen tuki hyvinvointityön, yhteisöllisen ja oppilashuollon kokonaisuuden sekä toteuttamiselle, yhteistyölle ja osaamis pohjan vahvistamiselle kunnissa ja hyvinvointialueilla.

5) toimeenpanosuunnitelmassa sitoudutaan konkreettisiin, pitkäjänteisiin ja yhdenvertaisuutta vahvistaviin toimiin oppimistulosten parantamiseksi, kuten varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen ja laadun kehittämiseen, perusopetuksen opetusmäärien nostamiseen, opettaja- ja esihenkilömitoituksen selvittämiseen sekä oppimisen tuen vahvistamiseen;

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon vahvistamiseksi vakiinnutettiin tarveperusteinen rahoitus (ent. myönteisen erityiskohtelun rahoitus) Tarveperusteisen rahoituksen osalta Oikeus oppia – työryhmä sekä OECD suosittelevat rahoituksen ennakoitavuutta, pysyvyyttä ja riittävää tasoa. Tarveperusteisen rahoituksen osalta (vaka ja esi- ja perusopetus) esitetään kohdennettavaksi 80 miljoonaa/vuosi määräaikaisena rahana hallituskauden ajan.

OECD on suositellut kotihoidontuen tarkastelua varhaiskasvatukseen osallistumista rajoittavana tekijänä. OECD:n raportin mukaan myös vanhemmille suunnattu tehokas tiedottaminen ja palveluohjaus varhaiskasvatuksen merkityksestä ovat myös tärkeitä toimia osallistumisasteen nostamisessa. Palveluohjauksen edistämiseksi on toteutettu TEAS-hankkeena nykytilan selvitys neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytännöistä sekä varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta. Selvityksen raportti julkaistiin maaliskuussa 2022. Nykytilan selvityksen rinnalla on valmisteltu etenkin neuvolan, mutta myös perhekeskusten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön ohjemateriaalia varhaiskasvatuksen merkityksestä lapsen kehityksen ja oppimisen tukena. Ohjemateriaalin lisäksi OPH:n sivuille laaditaan kokonaisuus varhaiskasvatuksen palveluohjauksen sekä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön hyvistä käytännöistä.

Perustaitojen vahvistaminen pitkäjänteisesti perusopetuksen opetusmääriä nostamalla edellyttää merkittäviä ja pysyviä lisäresursseja, joiden tarve on lähes suorassa suhteessa opetusmäärien lisäämiseen. Suomessa perusopetuksen opetustuntimäärä on pienempi kuin muissa pohjoismaissa sekä alle OECD -maiden keskiarvon. Lisätään perustaitojen varmistamiseksi opetustuntimäärää alakoulussa kahdella resurssitunnilla. Toteutetaan perustaitojen vahvistaminen lisäämällä opetustuntimäärää perustaitojen opetukseen (lukutaito, laskutaito) kahdella resurssitunnilla, joista toinen vuosiluokille 1-2 ja toinen vuosiluokille 3-6 sekä pienentämällä opetusryhmiä. 1 vuosiviikkotunti per yksi vuosiluokka (1-6 vuosiluokilla) maksaa n. 7-8 miljoonaa euroa.

6) hallitus toteuttaa koko oppimisen tuen järjestelmän kokonaisuudistuksen koko koulutuspolulla varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle, jotta jokainen oppimisvaikeuksia tai muita oppimisen haasteita kokeva ja tukea opinnoissaan tarvitseva saa tarvitsemansa tuen jo varhaisessa vaiheessa ja että oppimisvaikeuksien tuen tarpeen tunnistamisen sekä oikea-aikaisen ja vaikuttavan tuen saavutettavuuden parantamiseksi laaditaan kansallinen toimenpideohjelma;

Esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisen ja toteuttamisen nykytilan selvitys on toteutettu vuonna 2021 osana Tuen ja inklusion työryhmän työtä. Selvityksen loppuraportti on julkaistu OKM:n julkaisusarjassa maaliskuussa 2022 (Lintuvuori & Rämä. 2022. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki: Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelyistä kunnissa. OKM:n julkaisu: 2022:6.) Esi- ja perusopetusta koskeva selvitys on tuottanut ajantasaista tietoa opetuksen järjestäjien osalta oppimisen tuen tarjoamisen periaatteista, tuen toteuttamisen käytännöistä kunnissa sekä sääntelyä ja ohjausta koskevista selkiyttämistarpeista. Esi- ja perusopetuksen osalta on vuonna 2021 toteutettu myös kysely

laillisuusvalvojille perusopetuslain muutostarpeista oppimisen ja koulunkäynnin tuen osalta. Laillisuusvalvojen huomiot raportoidaan työryhmän loppuraportissa.

Toteutetaan esi- ja perusopetuksessa oppimisen tuen kokonaisuudistus, jolla pyritään varmistamaan oppilaan oikeus yleiseen tukeen, tukiopetukseen ja erityiseen tukeen. Varmistetaan perusopetuksen oppilaan oikeus tukiopetukseen perusopetuslain muutoksella lisäämällä vuosiviikkotuntiresurssi (ryhmämuotoiseen) tukiopetukseen. Esi- ja perusopetuksen tuen kokonaisuudistuksen kustannusarvio n. 130 miljoonaa euroa.

Lisätään resurssia tuen tarpeiden tunnistamiseen koulupolun nivelvaiheissa. Kartoitusmenetelmien käytön yhdenmukaistaminen ja opettajien osaamisen vahvistaminen. Kehitetään ja vahvistetaan inklusiivista osa-aikaista erityisopetusta ja yhteisopettajuutta valtakunnallisella kehittämisohjelmalla. Laajennetaan ja vakiinnutetaan vaativa konsultaatio. Kiinnitetään huomiota alle 3v lasten tuen tarpeen tunnistamiseen, dokumentointiin ja tuen toimenpiteiden toteuttamiseen. Pienennetään alle 3v lasten ja henkilöstön välistä mitoitusta. Alle 3-vuotiaiden mitoituksen muutos 1:4 –suhteesta 1:3 –suhteeseen on kustannusarvioltaan vuositasolla 145 miljoonaa euroa, minkä lisäksi tarvittavan henkilöstön kouluttamiseen tarvittaisiin vuositasolla 63 miljoonaa euroa.

7) osana varhaiskasvatustalainsäädännön ja perusopetuslainsäädännön uudistusta tulee huomioida maksuton varhaiskasvatus, kaksivuotisen esiopetuksen vakinaistaminen, joustava siirtymä ja yhteistyö esi- ja alkuopetuksen välille sekä yhtenäinen tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Lisäksi lainsäädännön kehittämisessä tulee huomioida osa-aikaisen varhaiskasvatuksen suhdeluvun määrittelyn korjaaminen, varhaiskasvatuksen vuorohoidon saavutettavuus, laadun kehittäminen sekä pienten koululaisten vuorohoidon järjestäminen;

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamiseksi on annettu hallituksen esitys lokakuussa 2022 (HE 228/2022vp). Asiakasmaksujen perusteena olevia tuloeroja ehdotetaan korotettavaksi 33 prosenttia 1.3.2023. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on käynnissä ja kestää vuoteen 2024 saakka. Kaksivuotisen esiopetuksen vakinaistaminen kasvattaa julkisia menoja arviolta 85 miljoonaa euroa vuodessa. Esi- ja alkuopetuksen kokeiluihin on jaettu valtionavustusta.

Varhaiskasvatustalain 1.8.2022 voimaan tullut tuen uudistus on luonut vahvempaa lainsäädännöllistä, käsitteellistä ja toimintakäytäntöihin liittyvää jatkumoa esi- ja perusopetukseen

8) hallitus valmistelelee kokonaisvaltaisen ja tavoitteellisen toimenpideohjelman, jolla varmistetaan jokaisen oppilaan perusopetuksen aikana vaadittavien perustaitojen (lukutaito, kirjoittaminen, laskeminen) oppiminen;

Perustaitojen oppiminen ja osaaminen rakentuvat oppilaalle kertyvien kognitiivisten tietojen sekä tätä prosessia tukevientiöskentelytaitojen varaan. Heikon osaamisen oppilaiden määrä on lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä kasvanut selvästi sekä kansallisten että kansainvälisten arviointien mukaan. Heikko osaaminen korostuu sosioekonomisesti haastavammista taustoista tulevien oppilaiden keskuudessa. Noin puolet heikon osaamisen oppilaista on erityisen tai tehostetun tuen piirissä. Perustaitojen varmistaminen on vahvasti yhteydessä myös tuen järjestämisen vahvistamiseen sekä koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen.

Perustaitojen varmistaminen edellyttää näitä taitoja koskevien tavoitteiden, opetussisältöjen sekä arviointiperusteiden selkiyttämistä. Arviointiperusteiden osalta on käynnistetty laaja tutkimushanke vuosille 2022-2023. Oikeus Oppia -ohjelman mukaisesti on valmisteilla tutkimushanke varhaiskasvatuksen merkityksestä lasten perustaitojen edistämässä. Osana Oikeus oppia -ohjelmaa opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti syksyllä 2020 myös Uudet lukutaidot -kehittämishankkeen vuosille 2020-2023. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten medialukutaitoa, tieto- ja viestintäteknologista osaamista sekä ohjelmointiosaamista varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa.

Perustaitojen vahvistaminen esim. perusopetuksen opetusmääriä nostamalla edellyttää merkittäviä ja pysyviä lisäresursseja, joiden tarve on lähes suorassa suhteessa opetusmäärien lisäämiseen. Lisätään perustaitojen varmistamiseksi opetustuntimäärää alakoulussa kahdella resurssitunnilla. Toteutetaan perustaitojen vahvistaminen lisäämällä opetustuntimäärää perustaitojen opetukseen (lukutaito, laskutaito) kahdella resurssitunnilla, joista toinen vuosiluokille 1-2 ja toinen vuosiluokille 3-6 sekä pienentämällä opetusryhmiä. 1 vuosiviikkotunti per yksi vuosiluokka (1-6 vuosiluokilla) maksaa n. 7-8 miljoonaa euroa.

Lisätään opettajien mahdollisuuksia oppimisvaikeuksien tunnistamiseen ja yleisen tuen tarjoamiseen pienentämällä opetusryhmiä. Jos toimenpiteet kohdistetaan sekä ala- että yläluokille ryhmäkokojen pienentämiseen nykyisestä kahdella oppilaalla, kustannus arviolta 140 – 200 miljoonaa euroa/v. Laskennassa huomioitu arvio oppilasmääräikäluokan pienenemisestä. Selkiytetään opetussuunnitelman perusteiden sisältötavoitteita ja arviointikriteereitä tukemaan perustaitojen saavuttamista. Kehitetään perustaitojen edistymisen arviointia.

Perustaitojen varmistamiseen liittyy olennaisesti tuen järjestämisen onnistuminen, tuen järjestämisen periaatteiden ja resursoinnin muutokset sekä sosioekonomisesta taustasta johtuvien oppimierojen kaventaminen riittävällä tarveperusteisella rahoituksella. Tarvittava tarveperusteisen rahoituksen taso on 80 miljoonaa euroa vuodessa kehyskaudella 2024-2027.

Maahanmuuttaneiden perustaitojen toimenpideohjelman toteuttaminen Karvin kehittävän arvioinnin ja Opetushallituksen rahoittamien pilottien pohjalta vuoteen 2026 edellyttäisi n. 10 miljoonan euron vuosittaista rahoitusta.

Muuttuva, digitalisoitua ja verkottunut maailma edellyttää myös digitaalisten perustaitojen tarkempaa määrittelyä ottaen huomioon myös kansallisen resilienssin vahvistamisen. Tärkeitä teemoja ovat mm. lähteiden arviointi, erilaisten tarkoituserien ja mis- ja disinformaation tunnistaminen sekä turvallinen toiminta verkossa. Digitaalisten perustaitojen vahvistamista tukevat monet laajemmat suomalaisen yhteiskunnan vahvuudet, kuten vahva sananvapaus ja luottamus tiedotusvälineisiin. Pohja digitaalisille perustaidoille muodostuu varhain, ja ilman niitä muiden perustaitojen kehittäminen niin perusopetuksen kuin toisen asteenkin aikana vaikeutuu ja, lopulta digimaailman kansalaisvalmiudet jäävät puutteellisiksi.

9) hallitus jatkaa toimia koulutuksen tasa-arvon parantamiseksi ja segregaaion vähentämiseksi sekä maahanmuuttajien koulutuspolkujen vahvistamiseksi. Toimissa pyritään purkamaan sukupuolen mukaan vahvasti jakautuneita oppimistuloksia ja koulutusvalintoja sekä vähentämään lasten kotitaustan vaikutusta oppimistuloksiin;

Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Oikeus oppia –koulutuksellisen tasa-arvon työryhmän ehdotuksen mukaisesti luodaan uudenlainen yksilöllisten tarpeiden mukaan räätälöityjä ja joustavia ratkaisuja mahdollistava tukimuoto maahanmuuttajataustaisille perusopetuksen oppilaille siten, että opetuksessa voidaan tarjota yksilön tilanteen ja tarpeet huomioivaa, joustavaa tukea oppimiseen ja panostaa erityisesti riittävän suomen ja ruotsin kielitaidon saavuttamiseen perusopetuksen aikana. Kustannusarvio yksilölliset tarpeet huomioivan tukimuodon rahoituksesta osana valtionosuusrahoitusta on 29,1 miljoonaa euroa vuodessa.

Kirjataan perusopetukseen maahanmuuttotataustaiselle oppilaalle oikeus henkilökohtaiseen koulutus- ja tukisuunnitelmaan. Yksilöllisten suunnitelmien tulisi perustua oppilaan luku- ja kirjoitustaidon arviointiin. Kunnat ja opetuksen järjestäjät tarvitsevat pysyvää lisäresursointia yksilöllisten tukitoimien järjestämiseen sekä valmistavassa opetuksessa että perusopetuksessa. Yksilöllisten tarpeiden mukaan räätälöityjä ja joustavia ratkaisuja mahdollistava tukimuoto maahanmuuttotataustaisille esi- ja perusopetuksen oppilaille vaatisi lisärahoitusta n. 30 miljoonaa euroa vuodessa osana valtionosuusrahoitusta.

Vahvistetaan lapsen oikeutta riittävään oppimisen tukeen kaikkialla Suomessa riippumatta asuinpaikasta siten, että perusopetuksen valmistavan opetuksen järjestäminen säädetään opetuksen järjestäjille velvoittavaksi. Jos perusopetukseen valmistavasta opetuksesta säädetään opetuksen järjestäjille velvoittavaksi, kustannus olisi arviolta n. 5 milj. /vuosi syksyn 2022 oppilasmäärätiedoilla laskettuna.

Uudistetaan S2 R2 –opetus. Yhtenäistetään ja selkeytetään opetuksen järjestämisen normipohjaa, tavoitteita oppilaaksiottamisen kriteereitä ja käytänteitä. Varmistetaan, että opetus järjestetään oppilaalle, jolla on opetukselle selkeä, varmistettu tarve. Maahanmuuttotataustaisen oppilaan osalta opetuksen lähtökohdaksi tulee asettaa oppilaan siirtyminen koulun opetuskielen mukaiseen äidinkieli ja kirjallisuus - opetuksen piiriin riittävän nopeasti perusopetuksen aikana.

Varmistetaan kunnille riittävä rahoitus uusien velvoitteiden hoitamiseksi. Luodaan rahoitusjärjestelmää tukeva tietopohja.

Vieraskielisten opetukseen myönnettävää erillusrahoitusta koskevan säädöksen (1777/2009) soveltamisalaa tulee laajentaa koskemaan myös varhaiskasvatuksessa järjestettävää suomen/ruotsin kielen opetusta. Arvioitu vuosikustannus 13,4 miljoonaa euroa.

Selkeytetään kunnan velvollisuutta järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella, jotta voidaan turvata kansainvälistä tai muuta suojelua hakevien tai sen piirissä oleville lapsille yhdenvertainen oikeus varhaiskasvatukseen.

Vakiinnutetaan ja vahvistetaan valtion ja kuntien dialogia koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi ja sosioekonomisen segregaatian vähentämiseksi. Vahvistetaan lähikoulu- ja lähipalveluperiaatteiden toteutumista varhaiskasvatus- ja perusopetuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä kiinnittämällä erityinen huomio opinpolun yhtenäisyyteen ja ennakoitavuuteen sekä hakeutumiseen ja oppilasvalikointiin liittyviin periaatteisiin huomioiden sekä yhdenvertaisuusnäkökulma, koulusegregaatiokehitys että kansainvälisten osaajien tarpeet.

Korkeakoulutus

Koronapandemiolla on ollut koulutuksellista tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia heikentävä vaikutus myös korkeakoulutuksessa. Opiskelijoiden hyvinvointia vahvistetaan

korkeakouluissa tukemalla opiskelijoiden opiskelukykyä. Opiskelukyky vaikuttaa opintojen sujumiseen, oppimiseen sekä opiskelijan ja yhteisön hyvinvointiin. Opiskelukyvyn vahvistamiseen liittyy olennaisesti opiskelijoiden tuen ja ohjauksen parantaminen, opiskelutaitojen tukeminen sekä yhteisöllisyyden parantaminen korkeakoulu yhteisössä.

Osana kansallista toimenpideohjelmää korkeakoulutuksessa toteutetaan seuraavat toimenpiteet:

Laaditaan esitys korkeakoulujen opiskelijoiden ohjauksen ja oppimisen tuen vahvistamiseksi seuraavalle hallituskaudelle.

Valmistellaan maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta koskevat säännökset yliopistolakiin ja tarkennetaan sitä koskevia säännöksiä ammattikorkeakoululaissa.

Kotoutumista edistetään maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnalla (SIMHE), jonka kautta korkeakoulut tarjoavat tuki- ja neuvontapalveluja niitä tarvitseville.

10) lukiokoulutuksella ja ammatillisella koulutuksella on oltava tulevaisuudessakin erilliset rahoitus-, ohjaus- ja järjestämislainsäädäntönsä, jotka huomioivat koulutusmuotojen erilaiset tavoitteet ja tehtävät. Lainsäädännön ja rahoituksen tulee mahdollistaa ja kannustaa koulutusmuotojen väliseen yhteistyöhön. Koulutusmuotojen välillä yhteistyötä voidaan tehdä silloin, kun se on tarkoituksenmukaista työelämän ja muihin osaamistarpeisiin vastaamiseksi ja parantaa opiskelijan valinnanmahdollisuuksia molemmilla kansalliskielillä;

11) hallitus valmistelee kiireellisesti toimenpiteet (ml. aloituspaikat, läpäisyasteen parantaminen, avoimen korkeakoulutuksen väylä, saavutettavuus), joilla varmistetaan, että vähintään puolet ikäluokasta suorittaa korkea-asteen tutkinnon;

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi, että 50 %:n tavoitteen saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä edellyttää korkeakoulutuksen ensi kertaa aloittavien määrän lisäämistä vuositasolla noin 10 000 aloittajalla.

Korkeakoulutuksen aloittamista aikaistetaan edelleen. Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen vaikutusten arvioinnin pohjalta panostetaan erityisesti ensimmäistä kertaa hakevien ohjaukseen. Tavoitteena on, että 21-vuotiaana tai sitä nuorempana korkeakoulutuksen aloittavien osuus ikäluokasta kasvaa. Tavoitteen saavuttamiseksi korkeakoulut kehittävät todistusvalintaa, valintakokeisiin perustuvaa valintaa ja muita väyliä.

Avoimen väylää kehitetään siten, että väylä korkeakouluopetuksesta tutkinto-opiskelijaksi on selkeä, reilu ja yhdenvertaisuutta edistävä. Etäopetukseen perustuvia toteutuksia lisätään avoimessa korkeakouluopetuksessa. Tutkintokoulutuksen maksuttomuuden periaatteesta pidetään kiinni.

12) hallitus huolehtii koulutuksen saavutettavuudesta ja siitä, että tarvittava määrä osaajia on saatavilla joka puolella Suomea kohtaanto-ongelman ratkaisemiseksi huomioiden molemmat kansalliskielet;

Saavutettavuuden parantamiseksi korkeakoulutuksen aloituspaikkoja lisätään painottaen osaajapala-aloja.

Korkeakoulut laativat laajasti korkeakoulu yhteisöä osallistaen omat saavutettavuussuunnitelmansa vuoden 2022 aikana. Korkeakoulun

saavutettavuussuunnitelman tulee sisältää 1) selvitys korkeakoulun saavutettavuuden tilanteesta ja 2) mitattavissa olevat tavoitteet ja toteuttavat toimenpiteet saavutettavuuden edistämiseksi vuosina 2022-2024. Erityistä huomiota suunnitelmassa tulee kiinnittää opiskelijavalintoihin ja opetuksen järjestämiseen (ml. kohtuulliset mukautukset, yksilölliset opiskelijärjestelyt ja esteettömyys), opinto- ja uraohjaukseen (ml. tarveharkintainen tuki) ja kaikenlaisen häirinnän ja syrjinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen korkeakoulu yhteisössä.

Ministeriö tukee korkeakoulujen digivisiota sen tavoitteiden saavuttamisessa varmistamalla sen yhteentoimivuuden muiden julkisten digitaalisten palveluiden kehittämishankkeiden (mm. JOD) kanssa. Korkeakoulujen tarjontaa tuodaan jatkuvan oppimisen yhteiselle digitaaliselle alustalle.

13) hallitus käynnistää opintotukilainsäädännön kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on mahdollistaa opiskelijoille riittävä toimeentulo opiskeluaikana ja opintojen tavoitteellinen eteneminen. Opintotukea tarkastellaan myös osana sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuutta;

Tavoitteena on, että uusi opintotuki turvaisi opiskeluaikana toimeentulon, sujuvan opiskelun ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekkään opintopolun.

Opintotuen (opintoraha ja lainatakaus) enimmäismäärän reaaliarvo oli korkeimmillaan vuonna 2018. Perintönä aiemmista uudistuksista esimerkiksi yksin vuokralla asuvalla opiskelijalla ollut vuodesta 2017 lähtien käytössään tukea (opintoraha, opintolaina ja asumistuki) enemmän kuin koskaan. Opiskelijoiden asumistuki uudistuksen menot ovat kuitenkin osin odottamattoman suuret, mikä on herättänyt kysymyksen asumistukisiirron tarkoituksenmukaisuudesta. Opintolainahyvityksellä näyttäisi olevan yhteyttä kohonneeseen opintolainan hyödyntämiseen ja korkeakooulutuksen tehostuneeseen läpäisyyn, mutta samalla velkaongelmat ovat yleistyneet lisäen valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen määrää (VTV:n raportti 2010-luvun opintotuki uudistusten tuloksellisuudesta 2/2022). Opintolainapainotteisen järjestelmän myötä opintovelan määrät ovat kasvussa ja opintolainan korot ovat nousseet tuntuvasti pitkään kestäneen alhaisen korkotason jälkeen. Inflaation kasvu on viimeisen vuoden aikana heikentänyt opintotuen ostovoimaa kiristäen opiskelijan taloutta. Opintotuki (opintoraha ja valtiontakaus opintolainalle) ja yleinen asumistuki ovat perusasteen opintojen jälkeen koulutukseen hakeutuvan opiskelijan ensisijaisia etuuksia ja niiden tulisi mahdollistaa päätoiminen opiskelu ja turvata vähintäänkin nk. minimikulutus.

Opintotuella tulisi toimeentuloturvaamistavoitteen ohella edistää myös koulutuspoliittisia tavoitteita. Koulutuspoliittisessa selonteossa on tunnistettu tarve turvata opintotuen tason riittävyys opintorahan ja lainatauksen määriä korottamalla, tukikuukausien määrää lisäämällä sekä opintolainan turvallisuuden parantaminen. Opintotuen kokonaisuudistus edellyttää kuitenkin vielä tarkempia taustaselvityksiä opintolainan turvallisuuden parantamisen vaihtoehtoista (korkosuojaus, korkoavustus), opintolainan investointiluonteesta sekä työssäkäynnin vaikutuksesta opintoaikoihin. Näitä selvityksiä tarvitaan sen arvioimiseksi missä määrin on tarkoituksenmukaista ja kohtuullista, että opiskelijan toimeentulo perustuu lainaan. Opintotuen saajien työssäkäyntiä on helpotettu tulorajoja korottamalla, mutta vaikutukset opintosuorituskertymiin ja opintoaikoihin ovat epäselviä ja siksi siitäkin tarvitaan selvityksiä. Lisäksi tulee tarkastella koulumatkatuen selkeyttämistarpeita, koska järjestelmä on monimutkainen ehtojen ollessa erilaiset oppivelvollisilla ja muilla opiskelijoilla. Monimutkaisuutta aiheuttaa myös se, että koulumatkatukea voidaan maksaa matkalipun myyjille, koulutuksen järjestäjälle tai opiskelijalle itselleen.

Periaatteessa opintotuen uudistaminen voidaan toteuttaa säilyttämällä nykyinen tuen perusrakenne (opintoraha ja opintolaina). Järjestelmää voitaisiin yksinkertaistaa vähentämällä opintorahan tasoja sekä selkeyttämällä tuen saantiehtoja toimeenpanon helpottamiseksi. Opintolainan valtioneuvoston määrää on tarpeen korottaa, koska opintoraha mahdollisine indeksikorotuksineen ei riitä kattamaan kohonneita elinkustannuksia. Lainan turvallisuutta voitaisiin parantaa korkoavustusta kehittämällä tai ottamalla käyttöön korkosuojaus. Opiskelijoiden asumista voitaisiin edelleen tukea nykyiseen tapaan yleisen asumistuen kautta tai kuten ennen asumistukisiirtoa opintotuen asumislisällä. Nykyistä kaavamaisempi järjestelmä olisi todennäköisesti valtiontaloudellisesti edullisempi ratkaisu, mutta ongelmallinen, koska muutoksen myötä voisi syntyä myös tuen menetyksiä. Opintolainahyvityksen ehtoja voitaisiin kehittää edelleen esimerkiksi jatkuvaa oppimista tukemaan mahdollistamalla hyvityksen maksaminen myös muun kuin ensimmäisen tutkinnon perusteella. Lisäksi voidaan arvioida soveltuisiko opintolainahyvyys myös ammatillisen koulutuksen puolelle. Lainan turvallisuuden parantaminen on myös tärkeää, koska opintotuki on lainapainotteinen myös alaikäisillä toisen asteen opiskelijoilla ja opintolainan takaisinmaksussa on ongelmia erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla. Toisen asteen opintotuessa on perusteltua ottaa nuorimpien kohdalla huomioon vanhempien elatusvelvollisuus. Vanhempien tulorajoja voitaisiin tarkistaa yleisen tulotason muutosten perusteella, jotta tarveharkinta ei kiristyisi.

14) hallitus vahvistaa kasvatus- ja opetusalan vetovoimaa ja pitovoimaa, huolehtii perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämisestä, kelpoisuusvaatimusten säilymisestä vähintään nykytasolla ja siitä, että alan henkilöstöllä on mahdollisuus osaamisen jatkuvaan kehittämiseen ja täydennyskoulutukseen kaikkialla Suomessa huomioiden molemmat kansalliskielet;

Opettajankoulutuksen kehittämistä ja uudistamista jatketaan toimijoiden yhteistyönä Opettajankoulutusfoorumissa. Opettajankoulutusfoorumin toimikautta on päätetty jatkaa vuoden 2023 loppuun. Vuoden 2023 aikana mietitään/tehdään ratkaisu siitä, että millaisen rakenteen ja yhteistyöfoorumin kautta tuetaan kasvatus- ja opetusalan kehitysyhteistyön vahvistamista jatkossa.

Edistetään toukokuussa 2022 julkaistun Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman toimeenpanoa. Opettajankoulutusfoorumi laatii vuoden 2022 aikana kehittämisohjelman toimeenpanosuunnitelman.

Opettajarekisterin perustamista koskeva selvityksen pohjalta on päätetty edetä opettajarekisterin valmistelussa. Ministeriössä on ryhdytty valmistelemaan opettajarekisterille asetettujen tavoitteiden tarkempaa määrittelyä ja sen mukaista arkkitehtuuriarviointia. Opettajarekisterin valmistelutyötä tehdään yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Lopullisen päätöksen opettajarekisterin perustamisesta tekee seuraava hallitus.

Opettajankoulutuksen ja varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkalisäyksiä jatketaan vuonna 2022. Lisäykset rahoitetaan EU:n elpymis- ja tukivälineestä saatavalla rahoituksella sekä korkeakoulujen valtionrahoituksella. Sitoudutaan opettaja- ja esihenkilömitoituksen selvittämiseen (ml. varhaiskasvatus).

15) hallitus toteuttaa parlamentaarisesti laadittavan suunnitelman, jolla varmistetaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoitusosuuden nostaminen neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta ja otetaan tämä huomioon julkisen talouden suunnitelmissa ja valtion talousarvioesityksissä;

Toimeenpannaan parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraportin mukaisesti T&K-rahoituksen tason nostamisen turvaavat prosessit yhdessä muiden ministeriöiden kanssa. T&K – rahoituksen nostamiseksi ja turvaamiseksi säädetään rahoituslaki. Lain rinnalla laaditaan lakisääteinen kehyskautta pidempi tutkimus- ja kehittämisrahoituksen suunnitelma.

Huolehditaan OKM:lle kuuluvilta osin, että TKI-rahoituslain veloitteet ja laista aiheutuvat prosessit toteutetaan laadukkaasti. Osallistutaan TKI-tiekartan prosessi ja sisällöt hyödyntäen pitkäjänteisen TKI-rahoituksen käytön suunnitelman laadintaan ja toimeenpanoon yhdessä valtioneuvoston ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa. Tuetaan tehostuvan T&K-ohjauksen ja –johtamisen menettelyiden rakentamista sekä osallistutaan toimeenpanoon. Uudistetaan korkeakoulujen ohjausta ja tiedelaitosten tulosohejausta huomioimaan TKI-rahoituslaista ja pitkäjänteisestä TKI-rahoituksen käytön suunnitelmasta aiheutuvat velvollisuudet ja mahdollisuudet. Hyödynnetään kansalliset, eurooppalaiset ja kansainväliset verkostot suomalaisen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän täydeksi hyödyksi. Rahoitustason kokonaisuus on 260 milj. euroa vuosittain kumuloituvasti. OKM:n sektorin osuus valtion t&k -rahoituksen kokonaisuudesta on ollut noin 60%.

16) koulutuspolitiikan rahoituksessa pyritään pitkäjänteisyyteen ja riittävään perusrahoitukseen hankerahoituksen sijasta ja että tarveperusteisesti koulutuksen perusrahoitusta ohjataan segregaaation vähentämiseksi ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi kaikkialla Suomessa;

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tavoitteet ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää korkeakoulutuksen ja tutkimuksen resurssien kasvattamista. Tarpeen vaatiessa on pohdittava myös koulutussektorilla käytettävissä olevien resurssien priorisoimista ja sen edellyttämiä koulutusjärjestelmän sisäisiä resurssisiirtoja suomalaisten koulutustason nostamiseksi.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää resurssien kasvattamisen lisäksi koulutusjärjestelmän toiminnallisen tehokkuuden ja kustannustehokkuuden parantamista.

Riittävän perusrahoituksen rinnalla on säilytettävä riittävä kehittämis- ja ylläpitorahoitus esim. digitalisaation mahdollistamiseen.

17) hallitus varmistaa koulutuksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminnan oppilas- ja opiskeluhuollon oikea-aikaisen saatavuuden turvaamiseksi.

Edellyttää mm. yhteistyötä hyvinvointialueille siirtyvien palvelujen kanssa sekä tiedotusta ja ohjausta, liittyy myös laajemmin tuen varmistamiseen.